

УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

**Државно-судска контрола
стране арбитражне одлуке**

(Мастер рад)

МЕНТОР:

Проф. др Дејан Јанићијевић

СТУДЕНТ:

Невена Жикић

Бр. индекса М019/14-О

Ниш, 2016.

САДРЖАЈ

УВОД	3
I КОНТРОЛА АРБИТРАЖНЕ ОДЛУКЕ	6
II ИЗВОРИ ПРАВА	9
1. Домаћи извори арбитражног права	9
2. Међународни извори арбитражног права	11
2.1. Њујоршка конвенција	12
2.2. Модел закон UNCITRAL-a	15
III ПОЈАМ СТРАНЕ АРБИТРАЖНЕ ОДЛУКЕ	17
1. Критеријуми за одређивање припадности арбитражне одлуке	18
2. Апатридне арбитражне одлуке	19
IV ПОСТ-АРБИТРАЖНИ ПОСТУПАК	21
1. Поништај арбитражне одлуке	23
1.1. Разлози за поништај арбитражне одлуке	24
1.2. Последице поништаја арбитражне одлуке	25
2. Признање стране арбитражне одлуке	26
2.1. Поступак признања стране арбитражне одлуке	28
2.2. Претпоставке признања стране арбитражне одлуке	30
2.2.1. Пуноважност арбитражног споразума	32
2.2.2. Право странке да расправља пред судом	34
2.2.3. Поштовање граница овлашћења на арбитражно суђење	35
2.2.4. Састав арбитражног суда и сагласност арбитражног поступка са споразумом странака или правом места арбитраже	36
2.2.5. Арбитражна одлука није постала обавезна за странке, поништена је или обустављена од извршења	37
2.2.6. Арбитрабилност <i>ratione materiae</i>	38
2.2.7. Јавни поредак	40
3. Признање арбитражне одлуке поништене у земљи порекла	41
4. Признање стране арбитражне одлуке као претходно питање	44
5. Контрола стране арбитражне одлуке у извршном поступку	44
V ПРИМЕРИ ИЗ ПРАКСЕ ДОМАЋИХ СУДОВА	46
1. Појам јавног поретка	46
2. Неопходност реципроцитета код стране судске одлуке	48
ЗАКЉУЧАК	55
ЛИТЕРАТУРА	57
САЖЕТАК	60
БИОГРАФИЈА	62

УВОД

Арбитражни начин решавања спорова познат је од давнина и има дугу традицију. Још пре настанка држава, чланови првобитних заједница решавање својих међусобних сукоба поверавали су изабраним делегатима, који су своју дужност вршили на основу савести и обичаја. Тај примитивни начин решавања спорова је заправо први зачетак вршења судске функције, који је претходио државним судовима. Са формирањем првих држава, а потом и државних судова, арбитража није изгубила на свом значају, већ је увек постојала паралелно са државним судством, допуњавајући га и прилагођавајући се потребама друштва. Бројне предности које арбитража има у односу на редовне судове огледају се у брзини, економичности и дискретности поступка, избегавању претераног формализма, посебној стручности носиоца функције суђења, као и решењу које у највећој мери одговара интересима свих учесника у поступку. Захваљујући томе арбитража се до данашњих дана развијала и унапређивала, уз тенденцију њене све чешће примене и проширење области деловања.

Арбитража је метод решавања спорова који се заснива на добровољности и аутономији воље. Алтернативан је државном судству и може се дефинисати као „решавање спорова између две или више странака од стране треће особе (или трећих особа) арбитра (или арбитра), која своја овлашћења изводи из споразума странака и чија је одлука обавезна за њих и има, у већини поредака, учинке који кореспондирају учинцима судских одлука“.¹ Нарочито важну улогу у модерном корпоративном свету, у коме влада дух глобализације и све веће међузависности држава, има међународна арбитража. Она се може одредити као „приватни (недржавни) суд за решавање спорова са међународним обележјем, које странке на темељу законског овлашћења поверавају особама свог поверења са сврхом да донесу одлуку која има снагу правосмоћне судске пресуде“.²

У највећем броју земаља домаће арбитражне одлуке имају снагу правноснажне судске пресуде и на исти начин се и извршавају. Међутим, начело суверености држава не дозвољава да пресуде домаћих судова, како државних тако и арбитражних, имају дејство изван територије земље у којој су донете. Са друге стране, међународна подела рада и све

---

¹ С. Трива, Грађанско парнично процесно право, Загреб, 1983, стр. 647.

² А. Голдштајн, С. Трива, Међународна троговачка арбитража, Загреб, 1987, стр. 12.

интензивнији проток људи, роба, услуга и капитала међу државама ствара потребу за њиховом сарадњом и ублажавањем строгог принципа суверености и територијалне искључивости у погледу признања страних судских пресуда и арбитражних одлука.

Да би једна арбитражна одлука могла имати дејство на територији друге суверене државе, она мора проћи кроз поступак контроле од стране државних судова те земље. Разлог томе је што држава својим ауторитетом и мерама принуде стаје иза сваке судске и арбитражне одлуке коју прихвати као саставни део свог правног поретка, па се не сме дозволити да у тај правни поредак уђе одлука која вређа његова основна начела и принципе. Контрола коју државни судови спроводе над страном арбитражном одлуком ради провере да ли она испуњава законом предвиђене услове да дејствује на територији одређене земље управо и представља **предмет овог рада**. Овај систем контроле уређен је националним законима и међународним прописима, и мада се разликује од државе до државе, његова заједничка карактеристика у већини земаља је да се концентрише на постојање процесноправних недостатака, уз изузетно ограничену могућност мериторне контроле стране арбитражне одлуке чије се признање или извршење тражи.

Ова тема је једна од најчешће обрађиваних у теорији међународног арбитражног права. О њој се углавном говори кроз анализирање поступка признања и извршења страних арбитражних одлука. Ипак, због постојања великог броја правних извора који ову материју уређују, као и због немогућности њихове унификације на глобалном нивоу, у пракси се јављају бројне нејасноће и недоумице приликом вршења државно-судске контроле над страним арбитражним одлукама. Због тога је, имајући у виду актуелност ове теме због све чешће потребе за проширењем дејства арбитражне одлуке и ван граница државе у којој је донета, неопходно извршити њену додатну систематизацију.

Научни циљ овог рада је да се паралелним увидом у литературу и најзначајније изворе права и њиховим критичким разматрањем проучи потреба, поступак и значај државно-судске контроле страних арбитражних одлука, као и да се изврши научна дескрипција предмета рада, уз његову теоријску и практичну анализу.

Друштвени циљ рада је стварање адекватне теоријске основе која ће, уз класификовање извора права, појашњење поступка контроле и анализу судске праксе, пружити основна теоријска и практична сазнања о страним арбитражним одлукама и њиховој имплементацији у домаћи правни систем Републике Србије.

У току истраживања примењене су различите **научне методе**, одређене предметом и циљем рада: *нормативни метод*, који подразумева анализу и тумачење норми националних закона и међународних конвенција, *компаративни метод* ради упоређивања актуелних и раније важећих правних норми, као и упоређивања међународних са домаћим изворима права, и *метод теоријске анализе и синтезе* ради постепеног рашчлањивања основних појмова који чине предмет истраживања, а затим систематизовања теоријског знања у јединствену целину.

Рад се, осим увода и закључка, састоји из следећих целина:

У првом поглављу објашњена је потреба за постојањем контроле над арбитражном одлуком уопште, а затим је направљена разлика између контроле коју врше арбитражни и државни судови и контроле домаће и стране арбитражне одлуке.

Друго поглавље односи се на домаће и међународне изворе права који уређују поступак контроле стране арбитражне одлуке, са посебним освртом на Закон о арбитражи као основни домаћи извор и Њујоршку конвенцију и Модел закон UNCITRAL-а као значајне међународне изворе права у овој материји.

Треће поглавље прецизно одређује сам појам стране арбитражне одлуке, имајући у виду да није увек лако направити разлику између домаће и стране арбитражне одлуке, те да се једна арбитражна одлука може сматрати домаћом у више држава, али исто тако она може бити без националне припадности иједној држави, односно апатридна.

У четвртом поглављу обрађена је централна тема овог рада, дефинисан је појам пост-арбитражног поступка кроз који се државно-судска контрола страних арбитражних одлука и спроводи. Затим су наведене и објашњене различите врсте контроле коју државни судови врше над арбитражном одлуком и обрађени сви услови и претпоставке које по Закону о арбитражи страна арбитражна одлука мора да испуњава да би била призната у Републици Србији.

У петом поглављу наведено је неколико илустративних примера из домаће судске праксе кроз које су образложене неке од честих недоумица и спорних питања која се у пракси у поступку контроле страних арбитражних одлука јављају.

Након подробног разматрања претходно наведених делова рада биће изнета закључна разматрања о значају прилагођавања домаћег законодавства светским токовима у овој области.

I КОНТРОЛА АРБИТРАЖНЕ ОДЛУКЕ

Приликом решавања сваког судског спора, па и арбитражног, суд има задатак да испуни два супротстављена циља: да што пре дође до коначног решења и да то решење буде законито и засновано на правилно и потпуно утврђеном чињеничном стању. Различити правни лекови пружају могућност странкама да интервенишу током спора и на тај начин утичу на коначан исход поступка. Правни лекови омогућавају контролу виших судских инстанци над одлукама нижих судова, а ограниченост њиховог броја има за циљ да спречи непотребно одуговлачење поступака. За разлику од парничног поступка, у коме начело материјалне истине има предност над експедитивним решавањем спора, арбитражни поступак по правилу омогућава странкама да свој спор реше за краће време и уз мање трошкове, притом водећи рачуна о интересима свих учесника у поступку.³ То међутим не значи да арбитражна одлука не подлеже никаквој контроли, јер повећање ефикасности решавања спорова не сме бити на уштрб квалитета арбитражног судовања и поверења у овај алтернативан метод решавања спорова. Са друге стране, ако би се контрола арбитражне одлуке по свом обиму приближила контроли одлука државних судова, предности арбитраже у виду економичности, ефикасности и експедитивности биле би елиминисане.

Контрола арбитражних одлука врши се на различите начине. По правилу, арбитражни поступак је једностепен, али аутономија воље дозвољава странкама да арбитражним споразумом предвиде могућност изјављивања жалбе другом арбитражном суду, који ће у другостепеном поступку донети коначну одлуку о арбитражном спору. Имајући у виду да уговарање двостепености значајно умањује брзину и економичност поступка, поједине арбитражне институције не прихватају решавање спора уколико су странке уговориле могућност подношења жалбе другој арбитражи.⁴ Иако је коришћење жалбе у арбитражном поступку изложено међународној критици, поједине земље ипак дозвољавају да се незадовољна странка жалбом обрати државном суду и тражи поништај арбитражне одлуке због правних питања. Енглеска је овакав систем задржала у свом арбитражном закону из 1996. год, мада је странкама остављена могућност да закључењем

---

³ Д. Јанићијевић, *Арбитража*, 2011, стр. 173.

⁴ Ibid.

уговора који се назива *exclusion agreement* искључе овај облик судске контроле над арбитражом и одрекну се права на жалбу.⁵

Судска контрола коју над арбитражном одлуком врше државни судови разликује се зависно од тога да ли је у питању домаћа или страна арбитражна одлука. Ради санкционисања недостатака правноснажне арбитражне одлуке у земљи њеног порекла може се покренути поступак поништаја домаће арбитражне одлуке. Ова контрола је знатно ужа од судске контроле у жалбеном поступку, а првенствено се односи на уклањање крупних процесних неправилности насталих у арбитражном поступку. Поништај арбитражне одлуке у земљи порекла по правилу повлачи немогућност њеног извршења како у земљи порекла тако и у другим државама.⁶

Судска контрола стране арбитражне одлуке врши се онда када једна од странака арбитражног поступка жели да омогући проширење дејства арбитражне одлуке изван граница државе у којој је донета. Како спровођење такве одлуке подразумева мере принуде од стране органа државе у којој се извршење тражи, страна арбитражна одлука мора бити подвргнута контроли домаћих правосудних органа. Таква контроле врши се у поступку признања и извршења стране арбитражне одлуке.

Иако се редовно говори о признању и извршењу страних арбитражних одлука, то могу бити одвојени поступци, а признање и извршење представљају два појма са различитим значењем. Коришћење синтагме “признање и извршење“ није одраз суштинске примене домаћих правних прописа и од раније је критиковано као својеврсно ропство традицији.⁷ Истина је да није увек лако разликовати признање од извршења стране арбитражне одлуке, првенствено јер та разлика највише зависи од законодавства и праксе сваке поједине земље, који ово питање често не уређују довољно прецизно. Сличност ових појмова је у томе што се у већини законодавстава за признање иностране одлуке морају испунити исти они услови који су предвиђени за извршење, тако да се оба ова термина неоправдано употребљавају за означавање целине проблема. Њујоршка конвенција о признању и извршењу страних арбитражних одлука из 1958. године, која представља најзначајнији међународни извор који се односи на ову област, такође говори о признању и извршењу стране арбитражне одлуке као јединственом појму, што у ову материју уноси

---

⁵ Чл.69 Закона о арбитражи Енглеске из 1996. год.

⁶ Г. Кнежевић, А. Павић, *Арбитража и АДР*, Београд, 2013, стр. 162.

⁷ *Ibid.* 175.

додатну конфузију.

Разлика између признања и извршења, како је већ наведено, не постоји у погледу услова који морају бити испуњени, већ једино у правном дејству и последицама које производи признање, односно извршење стране арбитражне одлуке. По правилу, да би одлука једне земље постала извршна у другој земљи, она мора првенствено да испуни услове потребне за признање у тој земљи. Тек када се обезбеди да држава, односно надлежни суд, инострану одлуку прихвате и признају је као правноснажну у оквиру свог правног система, може се тражити њено извршење. Појам извршења стране одлуке везан је за појам признања као претходне радње.⁸ Инострана одлука за коју је добијено признање стиче својство пресуђене ствари, као да је у питању одлука домаћег суда, док се у погледу одлуке која је стекла својство извршности, уз право на истицање приговора *res iudicata* стиче и право на тражење принудног извршења.

Обим контроле коју државни судови врше над страном арбитражном одлуком у поступку њеног признања и извршења зависи од ширине и строгости услова које поједине земље постављају. Судска контрола може бити ограничена и неограничена.⁹ Систем неограничене контроле подразумева могућност преиспитивања арбитражне одлуке са аспекта њене материјалноправне исправности. Ограничена контрола значи да суд страну арбитражну одлуку признаје или не признаје, не упуштајући се у мериторно преиспитивање одлуке, нити у мењање њене садржине. У овом стадијуму не оцењује се евентуално погрешно и неправилно утврђено чињенично стање, нити погрешна примена материјалног права, већ се обично испитују крупне процесне неправилности. Не улази се у материјалноправну оцену одлуке, са једним изузетком, а то је провера усклађености стране арбитражне одлуке са јавним поретком државе признања и извршења. У пракси се показало да је систем неограничене контроле неодржив и да је супротан тенденцији ширења аутономног арбитражног одлучивања.

---

⁸ М. Трајковић, *Међународно арбитражно право*, Београд, 2000, стр. 570.

⁹ *Ibid.* 533.

II ИЗВОРИ ПРАВА

Основна подела извора међународног арбитражног права је на националне и међународне изворе. Иако се свака арбитража, па и међународна, заснива на вољи странака, она такође представља и производ националних права, а степен њихове унификације одговара стварном нивоу хармонизације различитих правних система. Супротности које у развоју економских и правних односа постоје између развијених и неразвијених земаља, као и између *civil law* и *common law* правних система, онемогућавају јединствени став држава о међународној трговачкој арбитражи, а самим тим и о поступку контроле арбитражних одлука.¹⁰

Међународни извори арбитражног права махом се односе на признање и извршење страних арбитражних одлука. Деле се у три групе: мултилатералне међудржавне конвенције, билатералне међудржавне конвенције и меко право, у оквиру кога је најважнији извор Модел закон UNCITRAL-а. Различити методи регулисања међународног арбитражног права уносе бројне нејасноће у погледу њихове примене, супремације појединих извора и првенству примене у односу на норме унутрашњег права држава.¹¹

Посебну групу извора арбитражног права представља аутономно право, које доносе и примењују сталне арбитражне институције. Поверавањем спора на решавање арбитражном суду одређене институције, странке се опредељују уједно и за примену арбитражних правила те институције, мада су у појединим институционалним арбитражним правилима дозвољена одступања од овог правила.¹²

1. Домаћи извори арбитражног права

Основни извор арбитражног права Републике Србије је Закон о арбитражи¹³ донет 2006. године. Предмет овог закона је уређење како унутрашње, тако и међународне арбитраже.¹⁴ До доношења Закона о арбитражи РС, материја арбитражног права била је регулисана Законом о парничном поступку и Законом о решавању сукоба закона са

¹⁰ А. Јакшић, *Међународна трговинска арбитража*, Београд, 2003, стр. 432.

¹¹ Ibid. 431.

¹² Д. Јанићијевић, *op.cit.* 27.

¹³ Закон о арбитражи РС, *Службени гласник РС* бр. 46/2006

¹⁴ Чл. 1 Закона о арбитражи РС

прописима других земаља.

Законом о арбитражи РС имплементирани су у домаће законодавство норме Модел закона UNCITRAL-а, које су првенствено намењене међународној арбитражи, али је законодавац проширио њихову примену и на унутрашњу арбитражу. Ослањање на Модел закон, који је основ националних закона о арбитражи у многим државама, показује намеру законодавца да поступа у складу са трендом хармонизације и модернизације међународног арбитражног права.

Одредбе Закона о арбитражи РС примењују се када је место арбитраже на територији Републике Србије.¹⁵ Странке могу предвидети и примену неких других правила на међународну арбитражу чије је седиште у Републици Србији, али не могу искључити примену императивних норми домаћег законодавства.¹⁶

Чланом 5 Закон предвиђа да су за арбитражу подобни они имовински спорови којима странке слободно располажу, осим спорова за које је одређена искључива надлежност суда.

Појам међународне арбитраже преузет је из Модел закона и одређен као арбитража која за предмет има спорове из међународних пословних односа, нарочито ако странке у време закључења споразума о арбитражи имају пословна седишта у различитим државама, или ако се изван државе у којој странке имају седишта налази место арбитраже, место у коме треба да се изврше обавезе из пословног односа или место које је у најужој вези са предметом спора. Коначно, странке се могу споразумети да је предмет споразума о арбитражи везан за више држава.¹⁷

Извршење арбитражне одлуке спроводи се према Закону о извршењу и обезбеђењу.¹⁸ Наиме, сам Закон о арбитражи у члану 64 предвиђа да се домаћа арбитражна одлука извршава у складу са законом који уређује извршни поступак.

Од домаћих аутономних извора арбитражног права ваља поменути Правилник о Сталној арбитражи при Привредној комори Србије.¹⁹ Ступањем на снагу овог Правилника, Стална арбитража постаје једина арбитражна институција при Привредној комори Србије

---

¹⁵ Чл. 2 ст. 1 Закона о арбитражи РС

¹⁶ Чл. 2 ст. 2 и ст. 3 Закона о арбитражи РС

¹⁷ Чл. 3 Закона о арбитражи РС

¹⁸ Закон о извршењу и обезбеђењу РС, *Службени гласник РС* бр. 106/2015

¹⁹ Правилник о сталној арбитражи при Привредној комори Србије, *Службени гласник РС* бр. 58/2016

задужена за решавање домаћих и међународних спорова везних за пословне односе.

2. Међународни извори арбитражног права

Велику сметњу за развој међународног арбитражног права представља неуједначеност у нормирању арбитраже у различитим државама. Решење тог проблема је у закључивању међународних споразума, чији је циљ олакшавање извршења страних арбитражних одлука, али и унификација законодавстава што већег броја земаља у области међународне арбитраже.

Од значајних мултилатералних међународних конвенција ваља поменути, пре свега, Женевски протокол о арбитражним клаузулама из 1923. године²⁰ и Женевску конвенцију о извршењу страних арбитражних одлука из 1927. године.²¹ Женевским протоколом државе уговорнице признале су важност компромиса или арбитражне клаузуле којима странке својом вољом изузимају спор из надлежности државних и поверавају арбитражним судовима. Женевском конвенцијом уређена је материја признања и извршења страних арбитражних одлука. Ове конвенције Југославија је ратификовала 1958. год. али је њихов значај данас знатно мањи него у време ратификације.

Њујоршка конвенција о признању и извршењу страних арбитражних одлука донета 1958. године представља најзначајнији извор права у овој области у државама које су се обавезале на њену примену. У државама чланицама Њујоршке конвенције Женевски протокол од 1923. године и Женевска конвенција од 1927. године престају да производе правно дејство од дана када оне постану обавезане Њујоршком конвенцијом и то у мери у којој су њоме обавезане.²²

Комисија за Европу Организације Уједињених Нација донела је 1961. године Европску конвенцију о међународној трговинској арбитражи, која као и Њујоршка, има универзалан карактер. СФРЈ је ратификовала 1963. године.²³ Европска конвенција је

---

²⁰ Протокол о арбитражним клаузулама (1923), *Службени лист ФНРЈ*, број 4/1959, доступно на: http://interarb.com/vl/g_pr1923, преузето. 14.03.2016.год.

²¹ Конвенција о признању и извршењу иностраних арбитражних одлука (1927), *Службени лист ФНРЈ* – додатак, број 4/1959), доступно на: http://interarb.com/vl/g_co1927, преузето. 14.03.2016.год.

²² Члан VII ст. 2 Њујоршке конвенције о признању и извршењу страних арбитражних одлука из 1958. године

²³ Уредба о ратификацији Европске конвенције о међународној трговинској арбитражи, „Сл. Лист СФРЈ – Међународни уговори и други споразуми“, бр. 12/63

значајан извор међународног арбитражног права који регулише поништај, али не и признање и извршење страних арбитражних одлука.

У области међународног арбитражног права постоји јако велики број билатералних уговора између различитих држава. Важно је нагласити да ратификацијом Њујоршке и Европске конвенције државе чланице не дирају у важност претходно закључених билатералних уговора.²⁴

Меко право (soft law) представља нормативни оквир који нема обавезујућу правну снагу, али има велики утицај на формирање ставова држава о појединим питањима и доношење националних прописа којима се она регулишу. Поменућемо Модел закон UNCITRAL-а о међународној трговинској арбитражи из 1958. године, којим је између осталог регулисана материја признања и извршења страних арбитражних одлука.

2.1. Њујоршка конвенција о признању и извршењу страних арбитражних одлука

Најважнији правни извор који регулише признање и извршење страних арбитражних одлука на међународном нивоу је Њујоршка конвенција, усвојена на дипломатској конференцији у Њујорку 10. јуна 1958. године.²⁵ Основни циљ Конвенције био је унапређење међународне трговине олакшавањем процеса признања и извршења страних арбитражних одлука и унификацијом правила која се односе на пуноважност арбитражних споразума.²⁶

У односу на Женевску конвенцију, коју је заменила у највећем броју земаља, Њујоршка конвенција представља модернији и за праксу прихватљивији извор норми о признању и извршењу страних арбитражних одлука. Прецизније и рестриктивније одређује основе одбијања признања стране арбитражне одлуке, а промењеним начином доказивања у односу на Женевску конвенцију олакшава положај странке која тражи признање стране арбитражне одлуке. Наиме, према Женевској конвенцији, суд по службеној дужности проверава испуњеност услова за признање и извршење стране

²⁴ Члан VII ст. 1 Њујоршке конвенције, члан X (7) Европске конвенције

²⁵ Текст Њујоршке конвенције доступан на <http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/NY-conv/New-York-Convention-E.pdf>, преузето дана 15.03.2016. год.

²⁶ Ј. Беловић, *Промена Њујоршке конвенције о признању и извршењу страних арбитражних одлука*, Правни живот бр. 5-6/2010, година LIX, књига 537, стр. 108.

арбитражне одлуке, а страна која се позива на одлуку или тражи њено извршење треба да докаже да је одлука постала коначна у земљи где је донета.²⁷ Њујоршка конвенција терет доказивања да су испуњени услови признања преноси на странку против које се одлука истиче, а сам суд по службеној дужности контролише испуњеност само два услова: одбијања признања – неарбитрабилност одлуке и супротност јавном поретку државе признања.²⁸

Као међународни извор норми о арбитражи, Њујоршка конвенција има примат у односу на национално законодавство држава чланица које регулише исту материју. Ипак, сама конвенција омогућава да се на признање и извршење стране арбитражне одлуке примени неки други извор права који омогућава повољнији третман страниј арбитражној одлуци.²⁹ То може бити нека друга мултилатерална или билатерална конвенција или национално законодавство државе чланице. Дакле треба применити онај извор који предлагачу даје више права у поступку егзекутуре.

Конвенцији могу приступити све државе чланице Уједињених нација, државе чланице специјализованих установа Уједињених нација, чланице Статута Међународног суда правде, као и оне државе које буде позвала Генерална скупштина Уједињених нација.³⁰ До данас Конвенција има чак држава 156 чланица.³¹ Конвенција има универзални карактер и примењује се на арбитражне одлуке донете на територији различитој од државе у којој се извршење тражи, без обзира на то да ли је држава порекла одлуке чланица Њујоршке конвенције. Држава чланица може изричито предвидети резерву реципроцитета, односно да се Конвенција може применити само у односу на арбитражне одлуке које су донете на територији друге чланице конвенције.³²

Из свега наведеног јасно је да је основни циљ Њујоршка конвенције олакшавање признања и извршења страних арбитражних одлука широм света, што уједно подразумева рестриктивнију контролу коју државни судови земаља чланица врше над овим одлукама.

У нашој земљи Њујоршка конвенција је ратификована 1981. године. Законом о

---

²⁷ Члан 4 ст. 1(3) Женевске конвенције

²⁸ Чл. V Њујоршке конвенције

²⁹ Ibid. чл. VII ст. 1

³⁰ Ibid. чл. VIII ст. 1

³¹ Списак чланица Њујоршке конвенције може се видети на сајту

http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/arbitration/NYConvention_status.html

³² Чл. I ст. 3 Њујоршке конвенције

ратификацији³³ поред горе поменуте резерве реципроцитета, предвиђене су и преостале две резерве које Конвенција предвиђа. То су: резерва да се Конвенција примењује само на одлуке донете после њеног ступања на снагу, као и резерва примене конвенције само на спорове који потичу из правних односа који се према националном законодавству имају сматрати привредним.³⁴ Треба напоменути да резерва реципроцитета подразумева само дипломатски реципроцитет и да је погрешно тражити доказивање постојања фактичког реципроцитета у области признања страних арбитражних одлука, мада је у домаћој судској пракси било примера оваквог погрешног тумачења.³⁵

Проширењем броја чланица Њујоршке конвенције на 156 земаља, резерва реципроцитета изгубила је на свом значају, а доношењем Закона о арбитражи престала је да игра икакву улогу у нашој земљи. Комерцијална резерва, односно ограничење примене одредаба конвенције само на признање страних арбитражних одлука донетих у трговинској материји, такође је изгубила на важности обзиром да је ступањем на снагу Закона о арбитражи систем признања страних арбитражних одлука постао готово јединствен. Једина мала олакшица за одлуке донете у трговачкој материји предвиђена је Европском конвенцијом и односи се на признање арбитражне одлуке поништене у земљи порекла, о чему ће накнадно бити више речи.³⁶

Важно је напоменути да званични превод Њујоршке конвенције на српски језик који је ратификован Законом о ратификацији из 1981. године садржи значајну разлику у односу на оригинални текст Конвенције на четири од пет званичних језика. На енглеском језику члан V(1) садржи глагол „моћи“, (признање и извршење одлуке *може се одбити*) што одговара и шпанској, кинеској и руској верзији текста конвенције. Диспозитивна природа ове одредбе оставља могућност суду да арбитражну одлуку призна и поред постојања основа за одбијање признања о којима суд не води рачуна по службеној дужности. У званичном преводу на наш језик, међутим, диспозитивна природа члана V(1) није задржана, и тај превод гласи: „Признање и извршење одлуке *биће одбијени*“. Од званичних језика на којима је конвенција сачињена једино француска верзија изоставља глагол „моћи“, али и даље не користи императивну конструкцију „биће одбијени“, као што је то

---

³³ Закон о ратификацији конвенције о признању и извршењу страних арбитражних одлука, „Службени лист СФРЈ – Међународни уговори“, бр. 11/81

³⁴ Чл. I ст. 3 Њујоршке конвенције

³⁵ Г. Кнежевић, В. Павић, *op. cit.* стр. 174, фуснота 483.

³⁶ *Ibid.* 174.

случај у домаћем преводу.³⁷

2.2. Модел закон UNCITRAL-a

Комисија Уједињених нација за међународно трговинско право (UNCITRAL) је међународна организација усмерена на модернизацију и хармонизацију привредног права на међународном нивоу. Њена нормативна делатност састоји се у највећој мери у доношењу извора права као што су водичи, саопштења, правила, модел закони и други извори који спадају у групу меког права, а имају улогу унапређења и осавремењивања међународног привредног права.

Извори меког права широко су прихваћени захваљујући својој прилагодљивости различитим правним системима, али и ступњевима економског развоја држава. За разлику од међународних конвенција, које државе једино могу у целини прихватити или одбити, уз могућност минималног одступања од основног текста конвенције прихватањем унапред одређеног броја резерви одређених самом конвенцијом, Модел закон има другачију улогу. Он представља само препоруку националним законодавцима, па га они приликом регулисања одређене материје могу прихватити у основном тексту, или га прилагодити потребама свог положаја у међународној заједници и интересима које намеравају да заштите.³⁸

Модел закон UNCITRAL-a донет је 1985. године, а измењен 2006. године.³⁹ Он представља препоруку државама чланицама Уједињених нација за уношење у националне законе који уређују арбитражу. Модел закон регулише све фазе арбитражног поступка, од споразума о арбитражи, преко конституисања арбитражног суда и спровођења арбитражног поступка, све до поништења, признања и извршења стране арбитражне одлуке.

На признање и извршење страних арбитражних одлука односи се глава VIII Модел закона. Њоме је пре свега предвиђено да ће судови држава које су прихватиле Модел закон признати сваку арбитражну одлуку као обавезну, без обзира на то у којој је држави

---

³⁷ Jan Paulsson, May or Must Under the New York Convention: An Exercise in Syntax and Linguistics, *Arbitration International*, 1998, том 14, бр. 2, стр. 227-230.

³⁸ А. Голдштајн, С. Трива, *Међународна трговачка арбитража*, Загреб, 1987, стр. 494.

³⁹ Текст Модел закона UNCITRAL-аса изменама из 2006.године доступан на http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/ml-arb/07-86998_Ebook.pdf, преузето дана 15.03.2016.год.

донета.⁴⁰ Државни суд који примењује одредбу члана 36, који уређује признање стране арбитражне одлуке, мора припадати држави која је усвојила Модел закон, али није неопходно да та арбитражна одлука потиче из земље која је усвојила Модел закон. Ипак, приликом имплементације у домаће законодавство, свака држава може ставити резерву реципроцитета.⁴¹

Као и код Њујоршке конвенције, терет доказивања претпоставки за одбијање признања лежи на странки против које се страна арбитражна одлука истиче. Предлагач признања има дужност само да докаже постојање арбитражног уговора и арбитражне одлуке, што у многостолу олакшава његов положај.⁴²

Одредбе Модел закона односе се на домаће и стране арбитражне одлуке и одређују заједничке претпоставке за признање и извршење арбитражних одлука донетих на домаћој територији и у иностранству. Ове претпоставке Модел закон преузима из Њујоршке конвенције и на исти начин као и у наведеној конвенцији, негативно их формулише. Разлози за одбијање признања и извршења истоветни су разлозима за поништај арбитражне одлуке. Разлика је у томе што се разлози за поништај примењују према територијалном критеријуму, док су разлози за одбијање признања и извршења универзалног карактера. Друга разлика је у томе што је за одбијање признања предвиђен разлог више него за поништење, а то је да до одбијања признања може доћи ако је поступак за поништај арбитражне одлуке прекинут ради враћања арбитражном суду у циљу отклањања недостатака, или је арбитражна одлука поништена од стране државног суда у земљи у којој је донета.⁴³

Као што је већ напоменуто, Модел закон је имплементиран у наше законодавство доношењем Закона о арбитражи из 2006. године.

---

⁴⁰ Модел закон UNCITRAL-а чл. 35 (1)

⁴¹ Јанићијевић, Д. *op. cit.* 197.

⁴² А. Голдштајн, С. Трива *op.cit.* стр. 524.

⁴³ Д. Јанићијевић, *op. cit.* 195.

III ПОЈАМ СТРАНЕ АРБИТРАЖНЕ ОДЛУКЕ

Пре упуштања у испитивање основаности захтева за признање и извршење стране арбитражне одлуке, као претходно правно питање државни суд треба да утврди да ли је одлука чије се признање тражи заиста арбитражна одлука, а затим и да ли она по својим националним обележјима представља домаћу или страну арбитражну одлуку.⁴⁴ Од одговора на прво питање зависи да ли ће се у погледу поступка признања применити правила Закона о арбитражи и спровести поступак за признање стране арбитражне одлуке, или одредбе Закона о решавању сукоба закона са прописима других земаља и поступак за признање пресуда редовних иностраних судова. Решење другог питања значајно је јер домаћа арбитражна одлука има снагу правноснажне судске одлуке и на исти начин се извршава, док страна арбитражна одлука има снагу домаће правноснажне судске одлуке тек пошто је призна надлежни суд Републике.

Да би се једна судска одлука окарактерисала као арбитражна, битан услов је да је донета од стране лица која су странке слободно изабрале, изузимајући на тај начин свој спор из надлежности редовних судова. Одлука коју су донели арбитри одређени на основу закона, у смислу признања и извршења не би се могла сматрати арбитражном, јер када је у питању обавезна арбитража (*arbitrage obligatore, compulsory arbitration*), иако се доносиоци одлуке могу називати арбитрима, заправо се ради о судијама и њихова одлука се у иностранству мора извршити по правилима за извршење пресуда редовних судова.

Знатно сложеније питање је разликовање домаћих и страних арбитражних одлука, о чему не постоји јединствен став у теорији међународног арбитражног права. Према праву појединих земаља, одлука донета на територији те земље ипак се неће сматрати домаћом уколико садржи „стране елементе“. Друге државе ће, пак, сматрати домаћом чак и арбитражну одлуку донету ван својих граница, уколико је донета по правилима домаћег права. Тако се лако може догодити да једна арбитражна одлука има државну припадност двеју држава, или да се ни у једној држави не сматра домаћом.⁴⁵

---

⁴⁴ М. Бесаровић, *Признање и извршење иностраних арбитражних одлука*, Београд, 1959, стр. 25.

⁴⁵ Varady Tibor, John J. Barcelo III, Arthur T. von Mehren, *International Commercial Arbitration, A Transnational Perspective*, 2003, стр. 607.

1. Критеријуми за одређивање припадности арбитражне одлуке

Према једном схватању, за утврђивање порекла арбитражне одлуке пресудан је *персонални критеријум*, па се статус арбитражне одлуке одређује према држављанству арбитра или странака, а у случају различите националности арбитра релевантно је држављанство председника већа.⁴⁶ Персоналном критеријуму посвећено је више пажње у теорији него у пракси, мада су поједини судови на основу њега одређивали инострани карактер арбитражне одлуке. Ово становиште је неприхватљиво из више разлога. Не може се сматрати страном она арбитражна одлука која је донета на територији наше земље у складу са домаћим материјалним и процесним правом, само зато што су арбитражи страни држављани. Критеријум држављанства странака неадекватан је јер странке могу имати различито држављанство, што је честа појава, нарочито у међународном арбитражном праву. И са становишта међународног приватног права држављанство странака није од утицаја на одређивање националне припадности арбитражне одлуке.⁴⁷

У теорији и пракси много је шире прихваћен *територијални* критеријум, по коме се домаћом одлуком сматра она која је донета на домаћој територији. Арбитража са седиштем у Србији донеће одлуку која се сматра домаћом, без обзира на то да ли је у питању *ad hoc* арбитража, Стална арбитража при Привредној комори Србије или трибунал Међународне трговинске коморе са седиштем у нашој земљи. Поред седишта арбитраже, које се у пракси користи као главни критеријум за одређивање припадности арбитражне одлуке, одређени број земаља прихватио је и *процесни* критеријум, према коме одлука има националност оне земље чије је процесно право у решавању конкретног спора примењено. Наш Закон о Арбитражи прихвата територијални и процесни критеријум, па тако прописује да је страна она арбитражна одлука коју је донео арбитражни суд ван Републике Србије, као и одлука донета у републици ако је на арбитражни поступак примењено страно право.⁴⁸ Дакле за арбитражне одлуке донете на нашој територији, од пресудног значаја је процесна аутономија воље странака и могућност да својом вољом подреде процедуру праву стране земље. У том случају арбитражна одлука имаће припадност државе за чије су се процесно право странке определиле. Уколико је одлука донета ван наше територије, њена

---

⁴⁶ М. Трајковић, *op. cit.* 573.

⁴⁷ М. Бесаровић, *op. cit.* 26.

⁴⁸ Чл. 64 Закона о арбитражи РС

припадност одредиће се само према територијалном критеријуму, без обзира на то да ли су се странке определиле за примену неког другог процесног права, па макар оно било и право Републике Србије.⁴⁹

Према одредбама Њујоршке конвенције о признању и извршењу страних арбитражних одлука, страном се сматра она арбитражна одлука која је донета у споровима између физичких и правних лица на територији неке друге државе, а не оне у којој се признање и извршење тражи, као и арбитражна одлука која се не сматра домаћом у држави у којој се тражи њено признање и извршење.⁵⁰ Дакле и Њујоршка конвенција прихвата територијални критеријум за одређивање припадности арбитражне одлуке.

Посебно је питање утврђивања припадности стране арбитражне одлуке када је она донета „по правичности“, имајући у виду да схватања о правичности могу бити различита него у нашој арбитражној пракси. Постоје општеприхваћена схватања пословног морала и добрих обичаја која су обухваћена принципима домаћег јавног поретка. У једној арбитражној одлуци, донетој на територији наше земље *ex equo et bono*, могу бити изражене такве разлике у схватању правичности у односу на домаћи јавни поредак, да се та арбитражна одлука може сматрати страном, па према томе мора подлећи процедури признања и извршења стране арбитражне одлуке да би могла производити правно дејство на домаћој територији.⁵¹

2. Апатридне арбитражне одлуке

У арбитражној пракси могу се појавити арбитражне одлуке које се ни у једној држави не сматрају домаћим. Оне се називају апатридне⁵² или анационалне.⁵³ Последица њихове неприпадности правном поретку ма које државе је у томе што оне не могу бити поништене у земљи порекла. Самим тим, странке су ускраћене за једно правно средство против такве одлуке, а то је тужба за поништај. Такве одлуке не подлежу контроли државних судова у земљи порекла.

---

⁴⁹ Г. Кнежевић, *Поступак признања и извршења страних судских одлука*, Правни живот 1/90, година XXXX, књига 384, стр. 136.

⁵⁰ Чл. 1ст. 1 Њујоршке конвенције о признању и извршењу страних арбитражних одлука (1985)

⁵¹ М. Пак, *Међународно приватно право*, Београд, 1986, стр. 205.

⁵² Г. Кнежевић, *Припадност арбитражне одлуке и њен поништај*, *Анали Правног факултета у Београду*, бр. 2-3/1996, година XLIV, стр. 85.

⁵³ А. Јакшић, *op.cit.* 445.

У теорији арбитражног права постоји став да, иако се апатридне одлуке не могу побијати тужбом за поништај пред државним судовима, то не значи да оне немају државну припадност ниједне земље. На пример, арбитражна одлука која, према критеријумима Закона о решавању сукоба закона РС, припада Немачкој, а према немачком праву она припада Републици Србији, ипак има државну припадност, и то у нашој земљи немачку и обратно.⁵⁴

Негативан сукоб надлежности који се у оваквим случајевима јавља свакако ускраћује странкама право на тужбу за поништај. Али апатридност нема за последицу само то да се арбитражна одлука ни у једној земљи не сматра домаћом, већ и чињеницу да се таква арбитражна одлука у свакој земљи сматра страном. Одатле следи да се она не може извршити без спроведеног поступка признања ни у једној земљи. Дакле странкама је ускраћено право на тужбу у једној земљи, али у тој истој земљи оне стичу право на противљење признању апатридне арбитражне одлуке.⁵⁵

Када је у питању признање страних арбитражних одлука на основу Њујоршке конвенције, холандски, француски и амерички судови заузели су став да суд који одлучује о признању и извршењу не може да испитује везу између арбитражне одлуке и права земље у којој је она донета, нити да одбије признање ако таква веза не постоји. Догматско, телеолошко и историјско тумачење одредаба Њујоршке конвенције доводи до закључка да је овај став исправан и да се према Њујоршкој конвенцији стране арбитражне одлуке могу извршавати, биле оне анационалне или не.⁵⁶

---

⁵⁴ Г. Кнежевић, *Припадност арбитражне одлуке и њен поништај*, Анали Правног факултета у Београду, бр. 2-3/1996, година XLIV, стр. 85.

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ Више о анационалним арбитражним одлукама А. Јакшић, *op.cit.* 445.

IV ПОСТ-АРБИТРАЖНИ ПОСТУПАК

Окончањем арбитражног поступка доношењем арбитражне одлуке формалноправно се завршава спор због кога је конституисан арбитражни трибунал. Али само доношење одлуке није аутоматски довољно за задовољење интереса странке у чију је корист она донета. Да би до тога дошло, арбитражна одлука мора бити извршена у складу са њеним диспозитивом.

Предност арбитраже у односу на парнични поступак је у томе што се велики број арбитражних одлука извршава добровољно. Избегавање извршења арбитражне одлуке у модерном пословном свету значи нарушавање репутације и поверења. Одбијање извршења одлуке угледне арбитраже којој се једна компанија добровољно подвргла и у чијем је избору и сама учествовала може значити доспевање на неформалну „црну листу“ пословних субјеката.⁵⁷ Извршење арбитражне одлуке представља логичну последицу намере странака да реше спор који међу њима постоји. Зато је уобичајено да арбитражни споразуми садрже формулацију да ће арбитражна одлука бити „коначна и обавезујућа“ за странке. Овакав карактер арбитражне одлуке произилази и из саме природе арбитраже, али га потврђују и многи правилници сталних међународних трговинских арбитража, као и Арбитражна правила UNCITRAL-а.⁵⁸

Иако се странке у пракси чешће повинују арбитражној него судској одлуци, у одређеном броју случајева то се неће догодити, па ће за спровођење арбитражне одлуке бити неопходна асистенција државних органа. Пошто је домаћа арбитражна одлука изједначена по својој снази са судском, она ће се спровести на исти начин као пресуда државног суда, по правилима извршног поступка. Велики број арбитража, међутим, има међународни карактер и да би се арбитражна одлука спровела ван граница земље где је донета, она мора бити претходно призната и изједначена у статусу са одлукама државе у којој се признање и извршење тражи.

Извршење арбитражне одлуке које подразумева ангажовање државног суда назива се пост-арбитражни поступак, који се може спровести у неколико различитих ситуација. Најједноставнији вид пост-арбитражног поступка је када суд, на захтев једне странке, под

---

⁵⁷ Г. Кнежевић, В. Павић, *op.cit.* 172.

⁵⁸ Чл. 32,2 Арбитражних правила UNCITRAL-а

претњом државне принуде, налаже странци која је изгубила у спору да испуни обавезу из домаће арбитражне пресуде, или то чини сам принудним путем. Овај поступак нешто је сложенији у земљама које захтевају регистравање арбитражних одлука код државних судова или испуњење неког другог услова, па тек онда прелазе на примену пресуде. Друга могућност односи се на оспоравање арбитражне одлуке од стране незадовољне странке подношењем захтева за поништај домаће, а понекад и стране арбитражне пресуде. Најсложенији случај ангажовања државног суда подразумева признање и извршење стране арбитражне одлуке у земљи у којој се извршење тражи.⁵⁹ Управо поступак признања и поступак извршења подразумевају државно-судску контролу стране арбитражне одлуке и биће детаљно образложени у наредним поглављима.

У пост-арбитражном поступку највише долазе до изражаја одредбе процесног права земље у којој се државно-судска контрола над арбитражном одлуком спроводи. Док у арбитражном поступку аутономија воља странака доминира и даје специфичан карактер целом току арбитраже, у пост-арбитражном поступку воља странака и њихов арбитражни споразум немају такав утицај. Надлежност арбитражног трибунала престаје доношењем арбитражне одлуке и сада на сцену ступа државни суд, који ће у редовној судској процедури, углавном према одредбама националог права, одредити даљу судбину арбитражне одлуке.

Поништај, признање и извршење арбитражне одлуке су облици контроле коју државни судови спровode над арбитражом. Ограничени или процесноправни приступ, који судови при вршењу контроле имају, своде меру интервенције државног судства на минимум и не угрожавају одвојеност правосудног (јавног) и арбитражног (приватног) органа. На овај начин самосталност арбитраже није угрожена, док је са друге стране обезбеђен неопходан степен државне и друштвене контроле који странкама гарантује да ће се евентуалне процесне неправилности исправити, али и да ће се одлука успешно применити на територији друге државе.⁶⁰

---

⁵⁹ М. Трајковић, *op.cit.* 531.

⁶⁰ *Ibid.* 533.

1. Поништај арбитражне одлуке

Поступак контроле коју државни судови спроводе над домаћим арбитражним одлукама покреће се тужбом за поништај арбитражне одлуке. Поједина законодавства, попут француског, у одређеним случајевима дозвољавају подношење тужбе за поништај стране арбитражне одлуке. Такође, у поступку признања стране арбитражне одлуке, може се јавити као претходно питање поништај те одлуке у земљи њеног порекла. Из тог разлога, иако је тема овог рада контрола државних суда над страним арбитражним одлукама, осврнућемо се укратко на поступак, разлоге и последице поништаја домаће арбитражне одлуке.

Како је суверено право сваке државе да сама регулише судске и арбитражне поступке и врши контролу одлука донетих на домаћој територији, и пошто Њујоршка конвенција не регулише материју поништења или укидања арбитражних одлука, на поступак државно-судске контроле националних арбитражних одлука примењује се домаће арбитражно законодавство. Из тог разлога могла би се очекивати разноликост у уређивању ове материје у законодавствима различитих држава, али ипак највећи број земаља има решења која се суштински битно не разликују када је поништај домаћих арбитражних одлука у питању.⁶¹ Већи број разлика можемо уочити у дејствима која поништај арбитражне одлуке има на њену даљу судбину у појединим државама.

Поступак за поништај арбитражне одлуке покреће се тужбом коју незадовољна страна подноси надлежном суду. Закон о Арбитражи РС у глави VIII уређује поништај арбитражне одлуке и прописује да се тужба за поништај арбитражне одлуке може поднети само против домаће арбитражне одлуке, као и да је месно надлежан суд места арбитраже. Домаћа арбитражна одлука је она која је донета у домаћој или међународној арбитражи на територији наше земље.⁶² Модел закон UNCITRAL-а такође прописује да судови одређене земље имају јурисдикцију код поништаја арбитражне одлуке само ако су одлуке донете на територији те државе.⁶³

Државни суд не може по службеној дужности покренути поступак поништаја

---

⁶¹ J. Lookofsky, K. Hertz, *Transnational Litigation and Commercial Arbitration, An Analysis of American, European, and International Law*, New York, 2004, стр. 851.

⁶² Чл. 57 Закона о арбитражи РС

⁶³ Чл. 34,2 и чл. 1,2 Модел закона UNCITRAL-а о међународној трговачкој арбитражи из 1985. год.

арбитражне одлуке, нити се странке могу одрећи права на њено побијање. Тужба је ванредни правни лек, нема суспензивно дејство, тј. не одлаже извршење арбитражне одлуке, преклузиван је јер се подноси у року од три месеца од дана када је тужилац примио арбитражну одлуку, односно у року од три месеца од достављања одлуке о исправци, тумачењу или допуни арбитражне пресуде, ако је једна од странака истакла неки од ових захтева.⁶⁴

Тужилац мора имати правни интерес за подношење тужбе и може тражити поништај арбитражне одлуке делимично или у целости. Државни суд не одлучује о тужбеном захтеву о коме је одлучивано у арбитражи. Он одлуку може само да поништи, не и да је преиначи. Својом пресудом државни суд укида арбитражну пресуду са дејством *ex tunc*.⁶⁵

1.1. Разлози за поништај арбитражне одлуке

Закон о арбитражи РС прецизно прописује разлоге због којих странке могу тужбом тражити поништај правноснажне арбитражне одлуке. У члану 58 наведено је да ће суд усвојити тужбу за поништај из следећих разлога:

- 1) споразум о арбитражи није пуноважан по праву које су странке споразумно одредиле или по праву Републике ако се странке нису друкчије споразумеле;
- 2) странка против које је арбитражна одлука донета није била уредно обавештена о именовану арбитра или о арбитражном поступку или из неког другог разлога није могла да изнесе своје ставове;
- 3) арбитражном одлуком је решен спор који није обухваћен споразумом о арбитражи или су одлуком прекорачене границе тог споразума. Ако се утврди да се део одлуке којим су прекорачене границе споразума о арбитражи може одвојити од осталог дела одлуке, може да се поништи само тај део одлуке;
- 4) састав арбитражног суда или арбитражни поступак нису били у складу са споразумом о арбитражи, односно са правилима стране арбитражне институције којој је поверена организација арбитраже, осим ако тај споразум није у супротности са неким одредбама

---

⁶⁴ Чл. 59 Закона о арбитражи РС

⁶⁵ Д. Јанићијевић, *op. cit.* 175-176.

овог закона од чије примене странке не могу одступити или, ако таквог споразума нема, да састав арбитражног суда или арбитражни поступак нису били у складу са одредбама овог закона;

5) ако се арбитражна одлука заснива на лажном исказу сведока или вештака или се заснива на фалсификованој исправи или је до одлуке дошло услед кривичног дела арбитра или странке, ако се ови разлози докажу правноснажном пресудом.

Поништај одлуке суд ће изрећи и ако утврди да:

- 1) по праву Републике предмет спора није подобан за арбитражу, или
- 2) су дејства одлуке у супротности са јавним поретком Републике.

Од свих наведених разлога, суд по службеној дужности цени арбитрабилност предмета спора и супротност арбитражне одлуке са домаћим јавним поретком. Закон о арбитражи РС у члану 5 као арбитрабилне одређује имовинске спорове којима странке слободно располажу и за које није одређена искључива надлежност суда. Све остале разлоге суд ће оценити на захтев подносиоца тужбе за поништај арбитражне одлуке. О поништају арбитражне одлуке одлучује се у парничном поступку.

На одлуку првостепеног суда по тужби за поништај могу се уложити редовни и ванредни правни лекови, али се они у том случају не улажу против арбитражне, већ против судске одлуке.

1.2. Последице поништаја арбитражне одлуке

Поништена одлука у земљи порекла нема никакво правно дејство, а признање и извршење стране арбитражне одлуке поништене у земљи порекла готово је немогуће издејствовати.⁶⁶ Њујоршка конвенција такође прописује да ће признање и извршење стране арбитражне одлуке бити одбијено ако странка против које се одлука истиче поднесе надлежној власти земље, у којој се признање и извршење тражи, доказ да одлука још није постала обавезна за странке или да ју је поништила или обуставила надлежна власт земље у којој је, или на основу чијег је закона, та одлука донета.⁶⁷ Међутим, члан VII (1) те конвенције оставља могућност странки која је успела у спору да признање и извршење

---

⁶⁶ Г. Кнежевић, В. Павић, *op.cit.* 169.

⁶⁷ Члан 5(1) (е) Њујоршке конвенције о признању и извршењу страних арбитражних одлука из 1958. год.

тражи и на основу, за њу, повољнијег националног права држава чланица. Једно од таквих права је француско, које дозвољава извршење стране арбитражне одлуке у Француској, без обзира на поништај арбитражне одлуке у држави њеног порекла. Овакав став подржан је у правној доктрини јер иде у прилог интернационализацији арбитражног поступка, као и идеји о делокализацији и одвајању арбитражног процеса од било ког националног правног система. Међутим, посматрано са становишта правне догматике, обавеза држава да поштује страну судску одлуку којом је поништена страна арбитражна одлука произилази из норми међународног права, па француски и други судови који поступају на овај начин, чине повреду међународног права.⁶⁸

Специфична ситуација настаје у случају када је арбитражна одлука донета у некој од земаља уговорница Њујоршке конвенције о признању и извршењу страних арбитражних одлука и то по страном процесном праву земље која такође припада овој конвенцији. Ако је суд, на чијој је територији донета арбитражна одлука, поништи према властитом праву, а то не учини суд земље чије је право примењено на арбитражни поступак, поставља се питање какву важност тај поништај има у трећој земљи у којој се тражи признање и извршење наведене одлуке. У овом случају може се сматрати да суд мора одбити признање и извршење.⁶⁹

2. Признање стране арбитражне одлуке

Према једном од основних принципа међународног јавног права, суверено је право сваке државе да на својој територији врши судску власт. Из тога следи да судске одлуке донете у једној земљи не могу производити правно дејство на територији друге државе. Самим тим ни страна арбитражна одлука не би могла имати правну снагу, нити би се могла извршити на територији друге државе, јер би то било у супротности са наведеним начелом.

Међутим, развој економских односа, као и потреба за међународном сарадњом и правним општењем међу државама, утицали су да се прихвати изузетак од искључиве судске надлежности државе и да се створи механизам за признање и извршење страних судских, али и арбитражних одлука. Тај механизам претпоставља примену одредаба

---

⁶⁸ А. Јакшић, *op.cit.* 547.

⁶⁹ *Ibid.* 544.

међународних конвенција, као и одредаба националног закона земље доношења и земље извршења одлуке.⁷⁰

Признати страну судску одлуку значи изједначити је са домаћом судском одлуком и омогућити јој правно дејство на домаћој територији. Домаћи суд ће признати страну судску одлуку након што утврди да су испуњене одговарајуће претпоставке које прописује држава признања. За стране деклараторне и конститутивне одлуке довољно је само признање да би произвеле дејство на домаћој територији. Признање стране кондемпнаторне одлуке по правилу се тражи ради њеног каснијег извршења. Извршење стране судске одлуке је поступак принудног остварења приватноправног потраживања на основу стране извршне исправе који спроводи домаћи суд.⁷¹ Дакле извршење не спада у поступак признања страних одлука, већ се у овом поступку одлука изједначава са домаћим судским одлукама, стиче својство правноснажности и извршности, а након тога се покреће извршни поступак, на исти начин као да је у питању домаћа судска одлука.

Од земље до земље јављају се термилошке разлике у називу поступка признања страних судских одлука. У француској стручној литератури овај поступак назива се егзекватура, што потиче од латинске речи „*exequatur*“ са значењем „нека буде извршено“. У Италији се говори о делибационом поступку, а термин потиче од речи „*delibare*“, што значи „окусити, проверити“. У домаћем праву заступљена су оба термина, па говоримо о поступку егзекватуре или о делибационом поступку.⁷²

Признање стране арбитражне одлуке може се јавити као главно и као претходно питање. Закон о арбитражи РС изричито предвиђа да се о признању као претходном питању може одлучити у извршном поступку.⁷³ Поред тога, постоји могућност да се питање признања као прејудицијелно питање јави и у неком другом поступку, рецимо у парничном, где се странка може бранити приговором пресуђене ствари и поднети страну арбитражну одлуку као доказ.

---

⁷⁰ М.Трајковић, *op.cit.* 569.

⁷¹ М. Станивуковић, М. Живковић, *Међународно приватно право, Општи део*, Београд, 2008, стр. 434.

⁷² Б. Вукославчевић, *Упоредни приказ поступка признања страних одлука у праву Црне Горе, Републике Србије и Сједињених америчких држава*, Страни правни живот, бр. 1/2011, стр. 273.

⁷³ Чл. 68 ст. 3 Закона о арбитражи РС

2.1. Поступак признања стране арбитражне одлуке

Када је реч о врсти поступка за признање страних арбитражних одлука, ако се о признању одлучује као о главној ствари, у литератури преовладава став да је реч о ванпарничном поступку. У нашем правном систему за признање и извршење стране арбитражне одлуке стварно су надлежни привредни судови када су у питању арбитражне одлуке у трговинским споровима, и виши судови кад је реч о арбитражним одлукама у осталим имовинским споровима.⁷⁴ Месно је надлежан суд на чијем подручју треба спровести извршење.⁷⁵ Ако извршење није потребно или могуће, на пример када је реч о одлуци деклараторног карактера, месно је надлежан било који стварно надлежан суд, према избору подносиоца захтева. Што се тиче састава суда, о признању ће одлучити судија појединац, који је иначе надлежан за ванпарничне ствари.

Подносилац предлога најчешће се поклапа са повериоцем из арбитражне одлуке, односно са странком у чију корист је одлука донета. Поступак признања не покреће се захтевом за признање и извршење, како би могло да се закључи из назива института, већ захтевом за признање. Захтев за признање подноси овлашћени предлагач, а то могу бити она лица која су као странке учествовала у арбитражном поступку пред страним судом, или друга лица која за утврђивање признања имају правни интерес. То могу бити правни следбеници повериоца, или друга лица која за признање имају непосредан или посредан правни интерес. Уз захтев, странка мора приложити:

- 1) изворну арбитражну одлуку или њен оверени препис;
- 2) споразум о арбитражи или документ о њеном прихватању у изворнику или овереном препису;
- 3) оверен превод стране арбитражне одлуке и споразума о арбитражи на језику који је у службеној употреби пред надлежним судом.⁷⁶

Када суд државе признања прими захтев за признање стране арбитражне одлуке, спроводи се поступак у коме се утврђује да ли су испуњене законом предвиђене претпоставке за признање. Све претпоставке признања су негативно формулисане у виду

---

⁷⁴ Чл. 23 ст. 3 и чл. 25 ст. 2 Закона о уређењу судова РС, „Службени гласник РС“, бр. 116/2008, 104/2009, 101/2010, 31/2011 – др. закон, 78/2011 – др. закон, 101/2011, 101/2013, 106/2015, 40/2015 – др. закон и 13/2016

⁷⁵ Чл. 65 ст. 1 Закона о арбитражи РС

⁷⁶ Члан IV.1 Њујоршке конвенције, члан 65 ст. 4 Закона о арбитражи РС

сметњи, а терет њиховог доказивања је на противнику предлагача, изузев претпоставки чије постојање суд испитује по службеној дужности. Суд по сопственој иницијативи може одбити признање из разлога неарбитрабилности и повреде јавног поретка, док у случају оспоравања признања по осталим основима противник предлагача мора сам доказати постојање сметњи за признање стране арбитражне одлуке.

Страну арбитражну одлуку суд може само признати или не, без могућности мењања њене изреке. Ванпарнични поступак признања окончава се решењем које има дејство *ex tunc*, што значи да страна одлука која је призната производи правно дејство од момента доношења, а не од момента признања. Ово решење је декларативне природе и делује према свим трећим лицима (*erga omnes*).⁷⁷ Од дејства решења о признању стране арбитражне одлуке које је донето у ванпарничном поступку у коме се о признању расправљало као о главном питању, треба разликовати решење о признању које суд доноси у извршном поступку, или другом поступку у коме се о признању стране арбитражне одлуке расправља прејудицијелно. У таквим поступцима питање признања је претходно правно питање и заузимање става о њему има дејство само у конкретном судском поступку.⁷⁸

Суд пред којим се тражи признање и извршење стране арбитражне одлуке може, ако оцени да је потребно, одложити доношење одлуке, ако је у држави у којој је одлука донета или на основу чијег права је донета, покренут поступак за поништај или обуставу извршења те одлуке. Суд ће одложити доношење одлуке све до окончања раније покренутог поступка поништаја или обуставе стране арбитражне одлуке. Ово одлагање може бити условљено полагањем одговарајућег обезбеђења од стране противне странке.⁷⁹

Уколико се у поступку признања стране кондемпнаторне одлуке призна и њено својство извршности, она се потпуно изједначава са домаћом извршном одлуком и извршава се на исти начин као домаће одлуке, према правилима извршења државе признања.

Одлука суда о признању и извршењу мора бити образложена. Против ње се може

---

⁷⁷ М. Трајковић, *op.cit.* 596.

⁷⁸ Чл. 12 Закона о парничном поступку РС, “Службени гласник РС“, бр. 72/2011, 49/2013 - одлука УС, 74/2013 - одлука УС и 55/2014

⁷⁹ Чл. 67 Закона о арбитражи РС

изјавити жалба у року од 30 дана од дана њеног достављања.⁸⁰ У односу на друге законе којима су прописани краћи рокови за изјављивање жалбе (3 до 15 дана), овај рок представља изузетак који је у складу са европским стандардима. Сматра се да жалиоцу треба оставити довољно времена за припрему правног лека на арбитражну одлуку, припрему одговарајуће аргументације и томе слично. Жалба се може изјавити како на позитивно, тако и на негативно решење. Апелациони суд је стварно надлежан за одлучивање по жалби на решења Виших судова којима је одлучено о признању страних арбитражних одлука у грађанским стварима, односно Привредни апелациони суд, за решења којима је одлучено о признању страних судских одлука у трговачким стварима.

2.2. Претпоставке признања стране арбитражне одлуке

Њујоршка конвенција о признању страних арбитражних одлука као и закони базирани на Модел закону UNCITRAL-а, па самим тим и Закон о арбитражи РС, таксативно наводе разлоге из којих се признање стране арбитражне одлуке може одбити. У циљу олакшавања признања, контрола којој се одлука подвргава веома је ограничена. Страна арбитражна одлука се преиспитује само са аспеката предвиђених у закону и суд се не може кретати изван њиховог круга. Услови за признање готово су идентични разлозима за поништај арбитражне одлуке који су предвиђени Модел законом UNCITRAL-а, па је контрола коју арбитражна одлука пролази двострука и иста по обиму, и то најпре у земљи порекла, а затим и у земљи признања.⁸¹

Сама формулација одредбе у којој се набрајају сметње признању указује на одређену благонаклоност ка признању страних арбитражних одлука. Закон о Арбитражи РС и Модел закон UNCITRAL-а предвиђају да се „признање и извршење може одбити“⁸² из наведених разлога. Дакле чак и ако суд нађе да нека од законских сметњи постоји, он може, али не мора одбити признање.

Закон о арбитражи РС предвиђа да се признање и извршење стране арбитражне одлуке може одбити, на захтев странке против које се оно тражи, само ако та странка поднесе доказ да:

---

⁸⁰ Чл. 68 Закона о арбитражи РС

⁸¹ Г. Кнежевић, В. Павић, *op.cit.* 177.

⁸² Чл. 66 ст. 1 Закона о арбитражи РС, Члан 36(1) Модел закона UNCITRAL-а

- 1) споразум о арбитражи није пуноважан по праву које су странке споразумно одредиле или по праву државе у којој је та одлука донета;
- 2) странка против које је арбитражна одлука донета није била уредно обавештена о именовану арбитра или о арбитражном поступку, или из других разлога није могла да изнесе своја средства;
- 3) се одлука односи на спор који није био обухваћен споразумом о арбитражи или су одлуком прекорачене границе тог споразума. Ако се утврди да се део одлуке којим су прекорачене границе споразума о арбитражи може одвојити од осталог дела одлуке, могуће је делимично одбијање признања и извршења те одлуке;
- 4) арбитражни суд или арбитражни поступак нису били у складу са споразумом о арбитражи или ако таквог споразума нема, у складу са правом државе у којој је место арбитраже;
- 5) одлука још није постала обавезујућа за странке или је ту одлуку поништио или обуставио од извршења суд државе у којој или на основу чијег права је одлука донета.

Надлежни суд ће одбити признање и извршење арбитражне одлуке ако утврди да:

- 1) по праву републике предмет спора није подобан за арбитражу, или
- 2) су дејства арбитражне одлуке у супротности са јавним поретком Републике.⁸³

Закон о Арбитражи скоро дословно преузима разлоге за одбијање признања и извршења стране арбитражне одлуке из Модел закона UNCITRAL-а, а самим тим и Њујоршке конвенције. Сви ови извори предвиђају да се о наведеним разлозима води рачуна на иницијативу противника предлагача, изузев последња два. На арбитрабилност и усклађеност са јавним поретком суд пази по службеној дужности. Треба имати у виду и чињеницу да многи од побројаних разлога за одбијање признања, о којима се иначе не води рачуна по службеној дужности, могу представљати очигледно тешко кршење права гарантованих домаћим правним поретком, па стога могу бити сврстани у последњи основ за одбијање признања (супротност са јавним поретком) и разматрани по службеној дужности.⁸⁴

О сваком од ових разлога за одбијање признања стране арбитражне одлуке следи детаљније објашњење.

---

⁸³ Чл. 66 Закона о арбитражи РС чл. 66

⁸⁴ Bockstiegel Karl-Heinz, Kroll Stefan Michael, Nacimiento Patricia, *Arbitration in Germany, The Model Law in Practice*, 2007, стр. 526

2.2.1. Пуноважност арбитражног споразума

Арбитражни споразум је средство којим се врши преношење јурисдикционих овлашћења са државних на приватне судске органе. Питање његове пуноважности од великог је значаја у фази вршења судске контроле арбитражне одлуке. Највећи број правних извора који регулишу ову материју непостојање арбитражног споразума или његову непуноважност сврстава у разлоге за одбијање признања стране арбитражне одлуке.⁸⁵

Пуноважност арбитражног споразума као претпоставка признања и извршења страних арбитражних одлука предвиђена је чланом V Њујоршке конвенције, чланом 36 Модел закона UNCITRAL-а и, како је напред наведено, чланом 66 ст. 1 Закона о арбитражи РС.

Приликом испитивања ове претпоставке, поставља се питање које ће се право применити, да ли домаће право државе признања (*lex fori*), страно право меродавно за основни правни посао (*lex causae*), или евентуално страно право меродавно за поступак у седишту арбитраже (страни *lex fori*).

Одговор на ово питање зависи од схватања правне природе спољнотрговинске арбитраже. Присталице уговорне теорије сматрају да пуноважност арбитражног споразума треба утврдити према праву меродавном за основни правни посао, уколико странке нису уговориле примену неког другог права. Ако странке нису искористиле своје право да уговоре примену неког другог права, требало би сва питања оцењивати по једном правном систему, од настанка правног посла до закључења других споразума, укључујући и арбитражни. Свако друго решење, по присталицама ове теорије, водило би правној несигурности.

Према присталицама јурисдикционе теорије, арбитражни уговор је процесно-правна категорија и на оцену његове пуноважности примењује се право државе признања као *lex fori*. По њиховом мишљењу, пошто се ради о оцени процесноправне установе, за таква питања увек важи право суда пред којим се оне решавају.

Присталице мешовите теорије о правној природи арбитраже сматрају да приликом оцене пуноважности арбитражног споразума може бити примењено домаће или страно

---

⁸⁵ Д.Јанићијевић, *op.cit.* 180.

право, зависно од појединих услова заснивања и пуноважности арбитражног уговора. Сложено питање ваљаности арбитражног уговора не може се увек решавати на исти начин јер су разлози због којих се може поништити уговор разноврсни и разликују се по својој природи и карактеристикама. За оцену ваљаности арбитражног уговора требало би применити домаће право, јер је ова претпоставка за признање и извршење предвиђена домаћом нормом. Међутим, ако на пуноважност арбитражног споразума утичу неке чињенице или правни акти за које је по домаћим колизионим нормама меродавно неко друго право, онда постоје изузеци од правила примене домаћег права. Ова последња теорија прихваћена је у нашој земљи.⁸⁶

Даље се поставља питање значаја форме арбитражног споразума за пуноважно заснивање арбитражног процесног односа. Члан II Њујоршке конвенције који прописује писмену форму арбитражног уговора, директно је инкорпорисан у члан V ст. 1 (а) конвенције који садржи листу основа за одбијање признања и извршења стране арбитражне одлуке. Члан 7 Модел закона UNCITRAL-а такође предвиђа обавезну писмену форму арбитражног споразума, а на овај члан изричито упућује члан 36 ст. 1 (а) (I) који предвиђа одбијање признања и извршења ако арбитражни споразум није у складу са правом које су странке одредиле, односно са правом места арбитраже. Обзиром да у оба наведена извора одредбе које се односе на форму арбитражног споразума допуњавају чланове у којима су прописани разлози за одбијање признања и извршења, долази се до закључка да је један од основа одбијања признања и недостатак у погледу форме арбитражног споразума.

Из напред наведеног може се закључити да, ако се арбитражни поступак води у земљи која није усвојила Модел закон, а у којој је могуће сачинити арбитражни споразум и у усменој форми, таква арбитражна одлука не може бити призната у држави која је усвојила Модел закон и која за пуноважност арбитражног споразума захтева писмену форму. Како је сврха Модел закона у олакшавању међународног признања и извршења арбитражних одлука, ова ситуације је донекле парадоксална. Са друге стране Модел закон има за циљ да створи јединствени, униформни систем међународног признања и извршења страних арбитражних одлука, који би подразумевао између осталог и правило да сви арбитражни споразуми буду сачињени у писменој форми. Одредбе члана 36, као и одредбе

---

⁸⁶ Више о праву меродавном за одређивање пуноважности арбитражног споразума М. Пак, *op.cit.* 217-219.

члана 7 Модел закона, не примењују се по територијалном принципу, већ на униформан начин, независно од тога којој држави арбитражна одлука припада и без обзира на локацију места арбитраже.⁸⁷

2.2.2. Право странке да расправља пред судом

Основ за одбијање признања и извршења стране арбитражне одлуке може бити и ускраћивање једној странки права на расправљање пред судом, односно да странка против које је арбитражна одлука донета није била уредно обавештена о именовану арбитра или о арбитражном поступку, или из других разлога није могла да изнесе своја средства.

Моменат именованја и личност арбитра имају вишеструки значај за решавање спора. Ако је о тој чињеници обавештена само једна од странака, она аутоматски стиче предност у поступку која може бити од пресудног значаја на ток поступка и коначну одлуку. Она на овај начин добија у времену и има могућност да користи ефекте изненађења, док са друге стране необавештена странка бива стављена у неповољнији положај, нарочито у ситуацији када је за обезбеђење доказа неизводљиво после протока одређеног времена. Овај пропуст онемогућава странци да прикупи и оне доказе који се односе на неправилан рад или састав арбитраже, или на разлоге за изузеће неког од арбитра или чланова већа.

Пропуштање обавештавања једне странке о именовану арбитра и саставу арбитраже, и то управо оне на чију је штету донета арбитражна одлука, аутоматски ствара сумњу у непристрасност и објективност арбитраже. На овај начин слаби се поверење у арбитражно решавање спорова уопште.

Повреда права странке да расправља пред судом подразумева свако понашање арбитра које ставља странке у очигледно неравноправан положај, али само под условом да услед таквог понашања донета одлука на штету странке која је у подређеном положају. Такво понашање арбитра обухвата: одбијање да се саслуша странка или да се размотри писмени доказ, затим уважавање изјаве и доказа само једне стране, а изостављање изјава и доказа стране против које је донета арбитражна одлука, изостављање у записнику делова

---

⁸⁷ Д. Јанићијевић, *Примена одредаба о условима за признање и извршење страних арбитражних одлука*; у: *Ковачевић-Куштримовић Радмила (ур.), Зборник радова Правног факултета у Нишу*, Ниш, 2008, Правни факултет у Нишу, стр. 95.

који иду у прилог странци против које је донета одлука, одбијање захтева странке за одређивање вештачења и тако даље. Право странке да расправља пред судом подразумева и да она буде уредно позвана на рочиште, као и уредно достављање тужбе и других писмена.⁸⁸ Важно је нагласити да се ускраћивање права странци мора односити само на процесна, не и на материјална права. Странка не може оспорити признање зато што је одбијено разматрање њеног материјално правног захтева који су арбитрари сматрали неоснованим.

Што се тиче меродавног права за оцењивање постојања или ускраћивања права на расправљање, прихваћен је став да његово постојање треба проценити према стандардима права на правну заштиту државе извршења. Овакав став је прихваћен без обзира на то што примена члана 36 Модел закона није ограничена територијалним критеријумом, и упркос циљу Модел закона да створи међународни стандард права на правну заштиту, који неће бити у вези са националним правима, па ни са правом места арбитраже. Тумачење и примена једног оваквог става неминовно наилази на бројне нејасноће. Из тог разлога велики број судова се у пракси при оцени повреде права на правну заштиту руководи нормама домаћег законодавства.⁸⁹

2.2.3. Поштовање граница овлашћења на арбитражно суђење

Прекорачење границе арбитражног суђења подразумева да је арбитражном одлуком решено о захтеву поводом спора који није обухваћен арбитражним споразумом, чиме суд не само да повређује једно од основних начела парничног поступка, већ чини и повреду аутономије воља странака којом је искључена надлежност државног суда и овлашћен арбитражни суд. Овакво прекорачење постоји ако су, примера ради, странке овластиле арбитражни суд да решава спорове који се тичу главног уговора, а арбитражна одлука се односи и на споредне уговорне односе међу странкама.⁹⁰

У пракси се овај основ одбијања признања најређе примењује, а у ситуацијама када се странка на чију штету је донета арбитражна одлука на њега позове, таква одбрана

---

⁸⁸ Више о достављању писемена као претпоставки очувања права на одбрану видети код Д. Мартиновић, *Признање и извршење страних арбитражних и судских одлука*, Правни живот, бр. 13/2007, година LVI, књига 513, стр. 789.

⁸⁹ Д. Јанићијевић, *op.cit.* 181.

⁹⁰ М. Пак, *op.cit.* 209.

обично нема ефекта. У међународној пракси заступљен је став да арбитражну одлуку треба потврдити увек када се може пронаћи рационалан основ за њено доношење. Амерички судови, су примера ради, прекорачење границе арбитражног суђења тако уско конструисали, да је у пракси тешко оборива претпоставка да су судови поступали у границама свог овлашћења одређеног арбитражним споразумом.⁹¹

Закон о арбитражи у члану 66 ст. 1 (3) изричито прописује да, ако се утврди да се део одлуке којим су прекорачене границе споразума о арбитражи може одвојити од осталог дела одлуке, могуће је делимично одбијање признања и извршења те одлуке.

2.2.4. Састав арбитражног суда и сагласност арбитражног поступка са споразумом странака или правом места арбитраже

Непрописан састав арбитражног суда и непоштовање одредаба арбитражног споразума о арбитражном поступку, или у недостатку оваквих одредаба, повреда права места арбитраже предвиђени су као основ за одбијање признања и извршења у члану 66 ст. 1 (4) Закона о арбитражи, чланом 36 ст. 1 (а) (IV) Модел закона UNCITRAL-а и чланом V ст- 1 (д) Њујоршке конвенције.

Како Закон о арбитражи јасно предвиђа, састав арбитражног суда и ток арбитражног поступка морају бити у сагласности пре свега са арбитражним споразумом странака, а тек ако странке својим споразумом нису регулисале ова питања, релевантна је сагласност састава суда и арбитражне процедуре са правом државе у којој је место арбитраже (*lex fori*). Дакле примарни је критеријум усклађеност са арбитражним споразумом, а ако изостане споразум странака долази до примене *lex fori*.

Наведени извори права не прецизирају које су повреде арбитражног поступка ваљани разлог за одбијање признања. Ово је оправдано имајући у виду неједнакост релевантности процесних повреда у законима различитих земаља. Признање се засигурно не може одбити због сваке повреде процесних правила, али би се могло сматрати да повреде које представљају „озбиљно скретање од основних правила поступка“ представљају основ одбијања признања стране арбитражне одлуке. Овај критеријум

---

⁹¹ Д.Јанићијевић, *op.cit.* 181.

предвидела је Вашингтонска конвенција о решавању инвестиционих спорова између држава и грађана других држава као разлог за поништај арбитражне одлуке.⁹²

У међународној судској пракси, постоје два приступа тумачењу ове одредбе. По ужем схватању, уколико одредбе арбитражног споразума уређују састав арбитражног суда и арбитражни поступак, суд треба да у потпуности занемари *lex fori* и искључиво узме у обзир сагласност са арбитражним споразумом странака. Ако је макар један од ових елемената у супротности са арбитражним споразумом, страна арбитражна одлука неће бити призната. По ширем схватању, уколико не постоји сагласност састава арбитражног суда и арбитражне процедуре са споразумом странака, суд ће дозволити признање и извршење такве стране арбитражне одлуке уколико постоји сагласност ових елемената са правом државе у којој се налази седиште арбитраже. Треба имати у виду да, уколико су се стране определиле само за место арбитраже, али не и за примену права државе у којој је седиште арбитраже, *lex fori* ће имати само допунску улогу и биће тек други критеријум за признање и извршење, док ће арбитражни споразум имати приоритет.

Обзиром на приоритет аутономије воље у арбитражном поступку, странке би требало да искористе своје право и што детаљније уреде како састав арбитражног суда, тако и арбитражни поступак. Такође, имајући у виду улогу *lex fori* у случају да странке пропусте да уреде неки сегмент арбитраже својим споразумом, потребно је бити опрезан приликом опредељивања за место арбитраже.⁹³

2.2.5. Арбитражна одлука није постала обавезна за странке, поништена је или обустављена од извршења

За разлику од пресуда државних судова, арбитражне одлуке постају правноснажне по правилу одмах после доношења, а клаузула правноснажности и извршности има формални значај констатације. Чак и ако је у земљи порекла предвиђено депоновање арбитражне одлуке код суда или нотара, или је неопходно прибављање клаузуле правноснажности и извршности, страна арбитражна одлука сматраће се коначном ако испуњава оне услове који су предвиђени за правноснажност домаће арбитражне одлуке.⁹⁴

⁹² А. Голдштајн, С. Трива, *op.cit.* 328.

⁹³ Д. Јанићијевић, *op.cit.* 183-187

⁹⁴ М. Пак, *op. cit.* 223.

Двостепеност је у арбитражном поступку ретка појава и јавља се само ако су је странке изричито уговориле арбитражним споразумом. У том случају, коначност арбитражне одлуке слична је као у судском поступку, па арбитражна одлука постаје правноснажна тек након доношења другостепене одлуке.⁹⁵

Чињеница да арбитражна одлука још увек није постала обавезна за странке или да је поништена или суспендована предвиђена је као основ за одбијање признања у чл. 66 ст. 1 (5) Закона о арбитражи РС, чланом 36 ст 1 (а) (V) Модел закона, као и у члану V ст. 1 (е) Њујоршке конвенције.

Одредбе члана VII, ст. 1 Њујоршке конвенције⁹⁶ омогућавају странки која захтева признање да се позове на домаће прописе државе признања, уколико су они повољнији за признање стране судске одлуке. Законодавство појединих држава, као што су Француска, Немачка, Холандија и Сједињене Америчке Државе, предвиђају могућност признања поништених страних арбитражних одлука. Различитост националних прописа може из тог разлога довести до појаве која се назива “куповина форума” или *forum shopping*.⁹⁷ Пракса наведених држава да признају арбитражне одлуке поништене у земљи порекла не доприноси унифицирању на пољу међународне арбитраже и биће накнадно додатно објашњена.

2.2.6. Арбитрабилност *ratione materiae*

Уговарање арбитражног суђења могуће је само у одређеним врстама спорова и између уговарача са одређеним својствима. Термин арбитрабилност означава подобност спора да буде решен у арбитражном поступку.

У теорији арбитражног права разликују се три вида арбитрабилности: арбитрабилност *ratione materiae*, која одређује допуштеност уговарања арбитраже имајући у виду својство предмета спора, арбитрабилност *ratione jurisdictionis* која искључује могућност арбитражног решавања спорова за које је предвиђена искључива надлежност

---

⁹⁵ Ibid. 213

⁹⁶ Члан VII, ст. 1 Њујоршке конвенције гласи: “ Одредбе ове конвенције не дирају у важност мултилатералних или билатералних споразума које су закључиле државе уговорнице у погледу признања и извршења арбитражних одлука и не лишавају иједну заинтересовану странку права које би могла имати да се користи неком арбитражном одлуком на начин и у мери који су допуштени законодавством или уговорима земље у којој се позива на одлуку.“

⁹⁷ Д. Јанићијевић, *op.cit.* 188-189.

суда и *арбитрабилност ratione personae* која се односи на својства потписника арбитражног споразума.⁹⁸

Закон о арбитражи уређује домен примене арбитраже тако да се могу разликовати сва три вида арбитрабилности:

„Арбитража се може уговорити за решавање имовинског спора о правима којима странке слободно располажу, осим спорова за које је одређена искључива надлежност суда.

Свако физичко и правно лице може да уговори арбитражу, укључујући и државу, њене органе, установе и предузећа у којима она има својинско учешће.

Арбитражу може да уговори свако ко, у складу са одредбама закона који уређује парнични поступак, има способност да буде странка у поступку.“⁹⁹

Закон о арбитражи РС у члану 66 ст. 2 (1), Њујоршка конвенција одредбом чл. V ст. 2 (a) и Модел закон UNCITRAL-а одредбом чл. 36 ст. 1 (b) (i) предвиђају да признање и извршење арбитражне одлуке могу бити одбијени уколико надлежни суд утврди да предмет спора није подобан за регулисање арбитражним путем, према праву државе у којој се тражи признање и извршење.

Арбитрабилност предмета спора, односно арбитрабилност *ratione materiae*, представља дакле претпоставку која мора бити испуњена да би признање и извршење стране арбитражне одлуке било могуће. Постојање ове претпоставке утврђује се према праву државе у којој се тражи признање и извршење. По томе се овај основ одбијања признања, једнако као и супротност дејства арбитражне одлуке јавном поретку државе признања, разликује од свих напред образложених, јер се код раније наведених разлога њихово постојање утврђује према праву које су странке споразумом одредиле, или према праву државе у којој је арбитража спроведена.

Прописи о арбитрабилности разликују се од државе до државе. Надлежни судови приликом вршења контроле стране арбитражне одлуке у највећем броју случајеве уско тумаче домаће прописе о арбитрабилности и на тај начин омогућавају признање великог броја страних арбитражних одлука, што представља корак ка либерализацији признања, фаворизовању арбитраже и у складу је са намерама креатора Њујоршке конвенције и Модел закона да олакшају поступак признања и извршења страних арбитражних одлука.¹⁰⁰

⁹⁸ Д. Јанићијевић, *op. cit.* 76 -77.

⁹⁹ Чл. 5 Закона о арбитражи РС

¹⁰⁰ Д. Јанићијевић, *op. cit.* 190.

2.2.7. Јавни поредак

Супротност дејства арбитражне одлуке јавном поретку државе признања предвиђено је као основ за одбијање признања и извршења у члану 66 ст. 2 (2) Закона о арбитражи РС, члану V ст. 2 (б) Њујоршке конвенције, као и члану 36 ст. 1 (б) Модел закона UNCITRAL-а. Циљ ових одредби је да се спречи правно дејство страног друштвеног, политичког, економског и правног система на домаћој територији, онда када су та дејства неприхватљива у држави признања стране арбитражне одлуке. На овај начин дата је могућност суду признања да изврши ограничену контролу меритума стране арбитражне одлуке, како би спречио повреду основних начела и вредности домаћег друштва.¹⁰¹

За суд егзекватуре стране арбитражне одлуке релевантна је једино повреда јавног поретка те државе. Супротност дејства арбитражне одлуке јавном поретку треће земље, било да је то држава у којој је донета или по чијем праву је донета арбитражна одлука, не представља сметњу за признање и извршење стране арбитражне одлуке.¹⁰²

Овај основ за одбијање признања стране арбитражне одлуке има извесне сличности са разлогом који се односи на неарбитрабилност. И код повреде јавног поретка постоји широко распрострањена судска пракса да се одредбе о јавном поретку у контексту међународне арбитраже тумаче уско, што је у складу са принципом рестриктивне примене основа за одбијање признања и извршења. Уз то, неарбитрабилност и повреда јавног поретка државе признања једини су разлози за одбијање признања на које суд пази по службеној дужности.¹⁰³

Правило да се страна арбитражна одлука по службеној дужности испитује са аспекта јавног поретка државе признања, као и чињеница да не постоји прецизна и општеприхваћена дефиниција јавног поретка, омогућавају различите врсте злоупотреба овог института. Под изговором противљења јавном поретку могло би бити спречено извршење и правилних страних арбитражних одлука. Несавесни судије, адвокати или странке у поступку могу настојати да изиграју његову правилну примену и користити га као средство за избегавање извршења уговорних обавеза. Због тога су у пракси

¹⁰¹ М. Станивуковић, М. Живковић, *op. cit.* 457.

¹⁰² А. Јакшић, *op. cit.* 557.

¹⁰³ Д. Јанићијевић, *op. cit.* 191-193.

међународног арбитражног права дуго чињени напори да се ограничи примена јавног поретка, а нарочито да се спречи његова злоупотреба.¹⁰⁴

Ови напори уродили су плодом, и као што је већ наведено, у највећем броју случајева судови уско тумаче домаћи јавни поредак. Признање и извршење страних арбитражних одлука у пракси је одбијано само у случајевима очигледног кршења фундаменталних процесних права странке, а када је у питању материјално правни аспект јавног поретка земље признања, у случају да су дејства стране арбитражне одлуке противна основним принципима морала и правде у држави признања.¹⁰⁵

Као пример кршења норми домаћег јавног поретка можемо навести спор поводом профита из пословања коцкарница. У великом броју земаља оне су дозвољене, али не и у арапским и муслиманским земљама. Судови земаља у којима су оне законски и верски забрањене неће признати страну арбитражну одлуку која се односи на профит коцкарница, уз објашњење да она вређа домаћи јавни поредак, али иста арбитражна одлука може бити призната пред државним судом неке друге земље. Арбитражна одлука која решава спорни однос из међународне трговине алкохолем, такође може имати различиту судбину, зависно од тога да ли се њено признање тражи у држави у којој је такав уговор дозвољен, или у држави у којој влада прохибиција.¹⁰⁶

3. Признање арбитражне одлуке поништене у земљи порекла

Поништај арбитражне одлуке у земљи порекла би према логичном закључивању значио и њен дефинитивни крај, односно не би требало да постоји опција да се та одлука поново разматра и евентуално промени њен исход. У великом броју случајева се управо то и дешава, међутим постоји неколико могућности да одлуке ипак оживе ван граница земље у којој је дошло до поништења.¹⁰⁷

Прва могућност да дође до поновног преиспитивања одлуке поништене у земљи порекла јавља се уколико обе странке у арбитражи имају стално пребивалиште у земљама чланицама Европске конвенције о међународној трговачкој арбитражи, а и сама одлука је

---

¹⁰⁴ М. Бесаровић, *op. cit.* 31.

¹⁰⁵ А. Јакшић, *op. cit.* 563.

¹⁰⁶ М. Трајковић, *op. cit.* 556.

¹⁰⁷ Г. Кенжевић, В. Павић, *op. cit.* 178.

донета у земљи чланици. Европска конвенција прописује да је разлог поништаја ваљан уколико је одлука о поништају заснована на следећим тачкама:

1. уколико арбитражни споразум није пуноважан по праву коме је подвргнут или по праву земље у којој је одлука донета;
2. ако нека од страна није на време била обавештена о избору арбитра или о вођењу самог поступка, или јој је из неког другог разлога онемогућено да учествује у расправи;
3. уколико су арбитражи прекорачили овлашћења;
4. ако састав арбитраже или поступак нису били у складу са споразумом о арбитражи или у складу са правом државе где се водио поступак арбитраже.¹⁰⁸

Сваки други аргумент који излази из оквира ове четири тачке даје могућност да се у некој другој земљи чланици Европске конвенције поново отвори расправа о прихватању одлуке. Не мора да значи да ће у тој другој земљи бити донета другачија одлука, али је ово један од начина да се јави нова могућност за ону страну која није била задовољна одлуком о поништењу.¹⁰⁹ Разлика дакле између Европске и Њујоршке конвенције, када је у питању признање арбитражних одлука поништених у земљи порекла, је у томе што према Њујоршкој конвенцији разлог поништаја није релевантан, док према Европској јесте, па само одлуке поништене из наведених разлога засигурно неће бити признате у другој држави чланици. Треба имати у виду да се Европска конвенција односи на арбитражне одлуке донете у трговинској материји, док је Њујоршка конвенција универзална, уколико државе саме резервом не ограниче њену примену.

Други случај када је могуће ревитализовати арбитражне одлуке и ван граница земље у којој су донете повезан је са Њујоршком конвенцијом. Наиме, она директно дозвољава странкама које захтевају признање одлука да се позову на повољније прописе који се налазе у другим међународним конвенцијама или чак на повољније унутрашње право државе где се тражи признавање. Држава која је међу најлибералнијим на свету по том питању је Француска. Њен правни систем дозвољава признање одлука без обзира на то који је разлог за њено поништење.¹¹⁰ По том критеријуму је чак либералнија и од Европске конвенције која, као што смо видели, има одређене стандарде за признавање одлуке. Француски либерални закони везани за признање арбитражних одлука су у појединим

---

¹⁰⁸ Ibid. 177-179.

¹⁰⁹ Ibid. 179.

¹¹⁰ Ibid. 179.

ситуацијама стварали велике проблеме у правном систему. Постоје многи примери где су француски судови признавали све одлуке које су доношене што је доводило до апсурдних случајева који су годинама чекали на коначно решење. Када говоримо о трећој могућности за поновно отварање поступка за поништене одлуке морамо се опет осврнути на Њујоршку конвенцију и Модел закон, у којима постоји формулација да се признање и извршење стране арбитражне одлуке *може* одбити. Ова одредба није императивна, што значи да је одбијање признања поништене арбитражне одлуке опционо, односно да је остављено судовима да вагају могућности које им је оставио законодавац.¹¹¹

Овакве могућности о признавању одлука доводе до расправе да ли су оне заиста потребне, односно да ли треба дати опцију да се признају и поништене одлуке. Навели смо да Европска конвенција има одређене стандарде о признању поништених одлука, док смо на примеру Француске видели да су њихове правне норме знатно либералније што доводи до одређених правних парадокса и конфузије. Са једне стране либералнији приступ доноси одређене проблеме, али са друге стране спречава утицај одређених националних одредби о поништају које могу бити употребљене ради минирања арбитражног процеса.¹¹²

Поставља се питање како поступити у случају да се поступак поништаја одужи по редовним правним лековима у земљи порекла одлуке, а у међувремену се таква одлука достави негде другде на признање и извршење. Према домаћем праву, као и према Њујоршкој конвенцији, суду је остављена могућност да застане са поступком признања док се поступак поништаја не оконча, што може бити условљено полагањем одговарајућег обезбеђења од стране противника предлагача.¹¹³

Треба правити разлику између поништаја арбитражне одлуке у земљи где је она донета или у земљи чије је процесно право према споразуму странака примењено, и поништаја арбитражне одлуке у некој трећој земљи. Ако је арбитражна одлука поништена у некој од прве две наведене државе, сматрамо да би требало узети да арбитражна одлука није ни донета. Ово из разлога јер се правна дејства арбитраже заснивају не само на вољи уговорних страна, већ и на праву земље у којој је однета арбитражна одлука, или земље чије је процесно право примењено у конкретном случају. Зато њено поништење у једној од те две државе аутоматски значи да арбитражна одлука не производи правно дејство.

---

¹¹¹ Ibid. 180.

¹¹² Ibid

¹¹³ Чл. VI Њујоршке конвенције и чл. 67 Закона о арбитражи РС

Уколико је ипак, арбитражна одлука поништена у некој трећој јурисдикцији, рецимо у држави чије је право меродавно за основни правни посао, пре свега се доводи у питање надлежност суда те државе и правна ваљаност таквог поништаја. Могућност признања и извршења такве стране арбитражне одлуке не би требало одмах одбацити, већ испитати постојање неопходних услова и претпоставки.¹¹⁴

4. Признање стране арбитражне одлуке као претходно питање

Ако је у посебном поступку, где је о признању стране арбитражне одлуке одлучивано као о главној ствари, донето решење о признању, оваква одлука суда везује све државне органе. Уколико о признању није донето посебно решење, сваки суд може о признању те одлуке решавати као о претходном правном питању, са дејством само за тај поступак у коме је о њему одлучено. О признању као претходном правном питању може се одлучивати у парничном, ванпарничном и извршном поступку, по правилима тог поступка. У сваком од ових поступака суд је при вршењу контроле стране арбитражне одлуке везан одредбама Закона о арбитражи РС и претпоставкама признања које су у њему садржане.¹¹⁵

Одлука о признању која је донета као претходно правно питање, неће бити саставни део диспозитива одлуке о главној ствари, већ њеног образложења. То је уједно разлог њеног ограниченог правног дејства.¹¹⁶ Одлука о признању стране арбитражне одлуке донета као претходно правно питање не искључује могућност накнадног подношења захтева за њено признање као главне ствари у посебном ванпарничном поступку.

5. Контрола стране арбитражне одлуке у извршном поступку

Извршење на основу стране извршне исправе најчешће се тражи када је њоме одлучено о новчаном потраживању. Странка у чију корист је решен спор јавља се у том случају као извршни поверилац и покреће извршни поступак према свом дужнику, и то не у држави порекла арбитражне одлуке, већ у земљи у којој извршни дужник поседује

---

¹¹⁴ М. Пак, *op. cit.* 223.

¹¹⁵ Г. Кнежевић, *Правни Живот* 1/90, *op. cit.* 141.

¹¹⁶ Б. Вукославчевић, *op.cit.* 278.

имовину или одређена имовинска права.¹¹⁷

Страна арбитражна одлука која је призната од стране домаћег суда у посебном ванпарничном поступку, извршава се на исти начин као домаће судске одлуке, ако гласи на приватноправно потраживање.¹¹⁸

Странка која је у арбитражном спору успела и издејствовала кондемпнаторну арбитражну одлуку у своју корист није у обавези да покреће поступак признања стране арбитражне одлуке да би намирила своје потраживање. Поверилац из стране арбитражне одлуке може се директно обратити извршном суду са предлогом за извршење стране извршне исправе. О признању те стране арбитражне одлуке одлучиће извршни суд као о претходном питању.¹¹⁹

Разлика у односу на поступак извршења домаће одлуке састоји се у томе што суд, поред уобичајеног контролисања претпоставки неопходних за доношење решења о извршењу, контролише и да ли су испуњене претпоставке за признање о којима суд води рачуна по службеној дужности.

Незадовољна страна може побијати решење о признању стране арбитражне одлуке само жалбом против решења о извршењу, истичући да нису испуњени законом предвиђени услови за признање стране арбитражне одлуке.¹²⁰

Поставља се питање како поступити када се захтева извршење делимично признате стране арбитражне одлуке - да ли треба спровести извршење признатог дела одлуке и под којим условима. Широко је прихваћено становиште да део одлуке који се извршава мора представљати логичку целину и заокружен захтев и да је у таквим случајевима извршење признатог дела арбитражне одлуке могуће.¹²¹

---

¹¹⁷ Н. Шаркић, М. Николић, Признање и извршење страних судских и арбитражних одлука, у: В. Ракић-Водинелић, Г. Кнежевић (ур.), *Liber Amicorum Добросав Митровић*, (2007), стр. 576.

¹¹⁸ Чл. 46 ст. 1 Закона о извршењу и обезбеђењу РС

¹¹⁹ Чл. 46 ст. 2 и 3 Закона о извршењу и обезбеђењу РС

¹²⁰ Чл. 46 ст. 4 Закона о извршењу и обезбеђењу РС

¹²¹ Н. Шаркић, М. Николић, *op. cit.* 577.

V ПРИМЕРИ ИЗ ПРАКСЕ ДОМАЋИХ СУДОВА

Приликом вршења државно-судске контроле страних арбитражних одлука, како странке, тако и сам суд, могу имати многе недоумице у тумачењу одредби бројних међународних мултилатералних и билатералних уговора који уређују ову материју. Нејасноће се такође јављају у тумачењу и примени националних закона, имајући у виду да је Закон о арбитражи својим ступањем на снагу укинуо одредбе Закона о решавању сукоба закона са прописима других земаља које су се односиле на признање стране арбитражне одлуке, а уједно Закон о арбитражи предвиђа нешто другачије услове за признање од одредби које су његовим ступањем на снагу престале да важе.

Навешћемо стога неколико илустративних примера из домаће судске праксе, из којих се може закључити која су питања проблематична у поступку вршења судске контроле страних арбитражних одлука и како судска пракса на њих одговара.

1. Појам јавног поретка

Пример 1: Решење Привредног апелационог суда, Пвж. 215/2011 од 16.03.2011. године¹²²

Сентенца:

Приликом признања стране арбитражне одлуке појам јавног поретка треба уско тумачити приликом оцене разлога за одбијање признања.

Из образложења:

„Разлози за одбијање признања стране арбитражне одлуке који се цене по службеној дужности су арбитрабилност и јавни поредак. Ради се о одредби члана 66. став 2. Закона о арбитражи.

Један од навода жалбе јесте да првостепени суд није ценио наводе из поднеска противника предлагача који се односе на неправедно вођење поступка пред арбитражом, а посебно из разлога што је противник предлагача изнео битне околности да он није био изворни дужник, да је обавезу према предлагачу преузео под искључивим условом, да овде предлагач противнику предлагача обезбеди извођење грађевинских радова. Даље сматра

---

¹²² Преузето са правне базе Paragraf lex 03.03.2016. год.

да је из садржине арбитражне одлуке јасно да предлагач своје обавезе није испунио, па овакво поступање представља повреду основних начела уговорних односа, а пре свега савесности и поштења, што представља повреду јавног поретка Републике Србије и сметњу за признање стране арбитражне одлуке.

Другостепени суд најпре налази да у погледу разлога који се цене по службеној дужности, а у материји признања стране арбитражне одлуке, арбитрабилност је присутна. Реч је о томе да је донета арбитражна одлука о материји која је подобна за арбитражно решавање. Закон о арбитражи као објективно арбитрабилне одређује имовинске спорове којима странке слободно располажу и за које није предвиђена искључива надлежност суда. (члан 5. став 1. Закона о арбитражи).

Када је у питању јавни поредак, на кога се у жалби противник предлагача позива и његову повреду, ваља указати на то да јавни поредак треба уско тумачити и да се мора радити о фундаменталним принципима правде на којима се заснива правни систем, и да је опрезност у употреби јавног поретка разумљива, јер је реч о институту довољно еластичном да просто мами да се под њега подвуку сви аспекти мериторне контроле која у принципу није допуштена у поступку поништаја. Свака држава има одређене светоназоре које сматра фундаменталним. Наши Закон о арбитражи не предвиђа различит режим за домаће арбитраже и арбитраже са елементом иностраности, па концепт јавног поретка приликом поступка треба тумачити рестриктивно, и без потребе да се евентуално рашичлањује на домаћу и међународну компоненту.

Тврдње о неиспуњењу обавезе предлагача према противнику предлагача, упућује да би жалилац желео да првостепени суд, па и другостепени суд, преиспитају исправност и квалитет резона арбитра који су донели страну арбитражну одлуку, Међутим, меритум одлуке није имун на јавни поредак, али би грешка морала бити кардиналне природе и водити неприхватљивим последицама, што у конкретном случају уопште није присутно. Јер, та тема је била предмет и арбитражног поступка. Не могу се прихватити наводи жалбе да сада у поступку признања стране арбитражне одлуке треба преиспитати исправност и квалитет резона арбитра, јер мериторна контрола као што је то наведено у принципу није допуштена у поступку признања стране арбитражне одлуке. “

Образложење овог решења појашњава недоумице које су честе поводом института јавног поретка, почев од тога да ли је потребно разграничавати унутрашњи и међународни

јавни поредак, преко објашњења да свака повреда императивних норми не представља нужно и повреду јавног поретка, и коначно, подвлачи да се јавни поредак мора тумачити рестриктивно јер је ово изузетак од правила да се над страним арбитражним одлукама не врши контрола у меритуму.

2. Неопходност реципроцитета код стране судске одлуке

Пример 2: Решење Привредног апелационог суда, Пвж. 249/2013 од 27.03.2013. године¹²³

Сентенца:

Од ступања на снагу Закона о арбитражи, реципроцитет, који је био предвиђен Законом о решавању сукоба закона са прописима других земаља, више није законски услов за признање и извршење стране арбитражне одлуке.

Из образложења:

„Неосновано се у жалби противник предлагача, позива на одредбе Закона о решавању сукоба закона са прописима других земаља, јер у конкретном случају није реч о признању стране судске одлуке, него је реч о признању стране арбитражне одлуке, а поступак признања стране арбитражне одлуке регулисан је Законом о арбитражи („Службени гласник РС“, бр. 46/06) којим законом је, између осталог, чланом 69. став 2, прописано да даном ступања на снагу овог закона престају да важе одредбе члана 97-100. Закона о решавању сукоба закона са прописима других земаља („Службени лист СФРЈ“, бр. 43/82 и 72/82 и „Службени лист СРЈ“, бр. 46/96).

Неосновано се противник предлагача у жалби позива, на примену правила из одредби Закона о парничном поступку Републике Србије у арбитражном поступку који је претходио доношењу арбитражне одлуке која је предмет признања. Ово из разлога, јер су странке, закључиле Уговор на дан 01.04.2008. године којим су уговориле арбитражу за случај потребе решавања спора и то пред Међународним комерцијалним арбитражним судом при Трговинско-индустријској комори Руске Федерације, и тиме прихватиле правила поступка која се примењују пред наведеним арбитражним судом. Предмет спора пред арбитражом, је имовинско-правни захтев предлагача, тј. захтев за исплату новчаног

---

¹²³ Преузето са правне базе Paragraf lex 03.03.2016. год.

износа, а који је по праву Републике подобан за арбитражу. Такође, неосновани су жалбени наводи противника предлагача, да је арбитражна одлука у супротности са Уставом Републике Србије. Ово из разлога јер према одредби члана 66. став 2. тачка 2. Закона о арбитражи, надлежни суд ће одбити признање извршења арбитражне одлуке ако утврди да су дејства арбитражне одлуке у супротности са јавним поретком Републике Србије. У конкретном случају дејство арбитражне одлуке, којом је противнику предлагача наложено плаћање новчаног износа, поводом захтева предлагача, није у супротности са јавним поретком Републике Србије. Ово из разлога јер је реч о имовинско-правном захтеву предлагача који је проистекао из пословно-правног односа са противником предлагача и реч је о захтеву са којим странке могу диспонирати. Стога он није противан јавном поретку Републике Србије.

Неосновано у жалби противник предлагача указује на неопходност постојања реципроцитета, обзиром да од ступања на снагу Закона о арбитражи, реципроцитет, који је био предвиђен Законом о решавању сукоба закона са прописима других земаља, више није законски услов за признање и извршење стране арбитражне одлуке.“

У образложењу овог решења суд истиче да непостојање реципроцитета, од дана ступања на снагу актуелног закона који уређује ову материју, више не представља сметњу за признање и извршење стране арбитражне одлуке. Резерва реципроцитета, међутим, предвиђена је и Законом о ратификацији конвенције о признању и извршењу иностраних арбитражних одлука (Њујоршке конвенције), што ствара додатне нејасноће имајући у виду да су потврђени међународни уговори део правног поретка Републике Србије и да се према Уставом утврђеној хијерархији домаћих и међународних општих правних аката налазе изнад домаћих закона.¹²⁴ Размотримо стога још пар примера који се односе на ово питање.

Пример 3: Решење Вишег трговинског суда, Пвж. 293/2007 од 09.05.2007. године¹²⁵

Сентенца:

Како је Југославија, чији је следбеник Република Србија, ратификовала Конвенцију о признању и извршењу страних арбитражних одлука (Њујоршка конвенција из 1958.

¹²⁴ Чл. 194 Устава Републике Србије, Службени гласник РС, бр. 98/2006

¹²⁵ Преузето са правне базе Paragraf lex 03.03.2016. год.

године) уз резерву реципроцитета, то се и после ступања на снагу новог Закона о арбитражи који одсуство реципроцитета не предвиђа као сметњу за признање страних арбитражних одлука, за признање одлука земаља потписница Њујоршке конвенције, реципроцитет поставља као услов признања.

Из образложења:

„Закон о арбитражи је ступио на снагу 10.02.2006. године и тим моментом су престале да важе одредбе члана 97. до 100 Закона о решавању сукоба закона са прописима других земаља, сходно члану 69 цитираног Закона о арбитражи. Стога правилно је становиште првостепеног суда да се наведене одредбе Закона о решавању сукоба закона са прописима других земаља не могу применити у конкретном спору, односно почев од 10.02.2006. године, јер према прелазним и завршним одредбама Закона о арбитражи ступањем на снагу наведеног закона су престале да важе цитиране одредбе, па се стога исте не примењују ни на поступке који су започети пре ступања на снагу Закона о арбитражи.

Тачно је такође становиште првостепеног суда да имајући у виду одредбе члана 64. до 68. Закона о арбитражи којима су изричито наведене претпоставке, односно сметње за признање стране арбитражне одлуке, непостојање реципроцитета није наведено као једна од претпоставки, односно сметњи за признање стране арбитражне одлуке.

Према одредбама Устава и то члана 194. у поглављу које регулише уставност и законитост, односно хијерархију домаћих и међународних општих правних аката предвиђено је да је јавни поредак Републике Србије јединствен. Устав је највиши правни акт Републике Србије, а сви закони и други општи акти донети у Републици морају бити сагласни са Уставом. Ставом 4. наведеног члана предвиђено је да су потврђени међународни уговори и опште прихваћена правила међународног права део правног поретка Републике Србије и да исти не смеју бити у супротности са Уставом. Како је наша држава потписница Конвенције о признању и извршењу страних арбитражних одлука од 10. јуна 1958. године – Њујоршка конвенција, а и друга страна земља у којој је донета одлука чије се признање тражи - Велика Британија је такође потписница наведене конвенције, то се питање признања конкретне арбитражне одлуке донете у

Великој Британији има решити применом одредаба Њујоршке конвенције из 1958. године. Тачно је да нови Закон о арбитражи у одредбама којима предвиђа сметње за признање стране арбитражне одлуке не дефинише и недостатак реципроцитета као сметњу, односно да овај закон одредбе Њујоршке конвенције у области услова за признање и извршење не преноси у сам текст закона, што би иначе знатно допринело правној сигурности, али Конвенција из 1958. године сходно изнетим уставним одредбама је део правног система земље, то се на односе који су регулисани конвенцијом не примењују одредбе Закона о арбитражи, већ одредбе Њујоршке конвенције које изражавају јасну вољу потписника Конвенције у погледу регулисања међусобних односа у поступцима признања и извршења страних арбитражних одлука. Стога иако је нови закон ступио на снагу, иако се не примењују више одредбе Закона о решавању сукоба закона са прописима других земаља, у делу у коме су регулисана признања страних арбитражних одлука, његово ступање на снагу није искључило примену одредаба Њујоршке конвенције за потписнице исте, па је стога обзиром да је и земља у којој је донета арбитражна одлука и земља у којој се у конкретној ситуацији признање те арбитражне одлуке тражи – Велика Британија и Србија потписница Њујоршке конвенције, спорни однос у погледу испуњености услова за признање требало решити применом одредаба наведене Њујоршке конвенције. Југославија чији је Србија следбеник је Конвенцију о признању и извршењу страних арбитражних одлука од 10. јуна 1958. године ратификовала уз резерве које се односе на примену наведене конвенције у односу на домаће одлуке само на оне арбитражне одлуке које се доносе после ступања на снагу ове конвенције. Друга резерва која је при ратификацији конвенције стављена је условљавање примене наведене конвенције реципроцитетом у односу на оне арбитражне одлуке које су донете на територији друге чланице конвенције. Имајући у виду наведено, односно да означена Конвенција посебно регулише признање арбитражних одлука између држава потписница као и да је иста ратификована са резервом утврђивања фактичког реципроцитета управо у погледу арбитражних одлука, то је првостепени суд, без обзира што је у међувремену ступио на снагу Закон о арбитражи, одлуку по предлогу за признање арбитражне одлуке морао донети применом наведене Њујоршке конвенције, а уз претходно испитивање постојања услова који су по наведеној Конвенцији предвиђени у погледу саме садржине конвенције и резерви које су стављене у односу на реципроцитет.“

По нашем мишљењу, ово је један од примера погрешног тумачења одредаба Њујоршке конвенције. Наиме, самим ратификовањем Конвенције, државе успостављају дипломатски реципроцитет који је довољан за међусобно признање и извршење арбитражних одлука. Намера креатора Конвенције била је олакшавање признања и извршења страних арбитражних одлука, а основни текст Конвенције претендује на њену универзалну важност. Државама потписницама дата је могућност да стављањем резерве реципроцитета ограниче њену примену само на оне одлуке које су донете на територији друге државе уговорнице¹²⁶ али у самој Конвенцији нема говора о фактичком реципроцитету као услову признања. Уколико су држава порекла арбитражне одлуке и држава у којој се њено признање и извршење тражи обе потписнице Њујоршке конвенције, међу њима постоји реципроцитет и арбитражна одлука ће бити призната ако су испуњени услови предвиђени чланом V те конвенције. Као што је већ напоменуто у поглављу које се односи на Њујоршку конвенцију, резерва реципроцитета и пре доношења Закона о арбитражи није подразумевала доказивање фактичког, већ се односила само на постојање дипломатског реципроцитета.¹²⁷

Овакав став потврђен је правним схватањем Одељења за привредне спорове Вишег привредног суда у Београду које је заузето на седници од 9. јула 1998. године и које гласи:

*„Ако су обе земље потписнице Конвенције (Њујоршка конвенција), не треба утврђивати узајамност. Међутим, у случају постојања санкција, односно спољног зида санкција, и код постојања узајамности је потребно утврђивати постојање реципроцитета у примени конвенције преко Савезног министарства правде“*¹²⁸

Реципроцитет се, дакле, према овом правном ставу, међу члановима Њујоршке конвенције не утврђује. Његово фактичко постојање неопходно је проверити само у изузетној правно – политичкој ситуацији као што су санкције, која у модерним међународним односима представљају својеврсни екстрем.

Да између држава чланица Њујоршке конвенције постоји дипломатски реципроцитет потврђено је и Решењем Вишег трговинског суда, Пвж. 807/2008(1) од 29.12.2008. године чије образложење гласи:

---

¹²⁶ Чл. I (3) Њујоршке конвенција

¹²⁷ Г. Кнежевић, В. Павић, *ibid.* 174.

¹²⁸ Објављено у Proinfo часопису за примену прописа, праксу судова, органа управе и локалне самоуправе и правну науку, година II, број 1 (2002), стр. 9.

„Република Србија је потписница Конвенције о признању и извршењу иностраних арбитражних одлука од 10. Јула 1958. Године - Њујоршка конвенција уз „резерву реципроцитета“, Велика Британија као земља у којој је седиште Арбитраже која је одлуку донела, такође је потписница наведене Конвенције. Њујоршка конвенција из 1958. године, сходно изнетим уставним одредбама саставни је део правног система земље и директно се примењује на односе са чланицама – потписницама Конвенције.

Потписивањем односно ратификацијом наведене Конвенције државе потписнице споразумеле су се на мултилатералном плану чиме је успостављен и дипломатски реципроцитет о условима признања арбитражних одлука међу државама чланицама.¹²⁹

У сваком случају, од ступања на снагу Закона о арбитражи, који је усклађен са Модел законом, а самим тим и са Њујоршком конвенцијом, резерве које су стављене при ратификацији нису више релевантне. Наиме, сама Конвенција „не лишава ни једну заинтересовану странку права које би могла имати да се користи неком арбитражном одлуком на начин и у мери који су допуштени законодавством или уговорима земље у којој се позива на одлуку.“¹³⁰ Дакле усвајањем Конвенције свака земља поставља максимум услова који држава може захтевати за признање и извршење стране арбитражне одлуке, али свака држава може, уколико жели, одредити и лакше претпоставке.¹³¹ Како су услови прописани Законом о арбитражи повољнији од услова Њујоршке конвенције усвојене са резервама реципроцитета и комерцијалном резервом, то се на признање може применити Закон о арбитражи иако је по хијерархији нижи извор права.

Како је објашњено у Решењу Привредног апелационог суда, Пвж. 175/2010(2) од 25.03.2010. године:

„С обзиром на то да су решења NYK имплементирана у МЗ (UNCITRAL Модел Закон о међународној трговинској арбитражи), доношењем Закона о арбитражи наш је национални режим признања у потпуности усклађен са NYK. Тиме су постале ирелевантне и две резерве (резерва реципроцитета и комерцијална резерва) које је наша земља изразила при приступању NYK (резерве се налазе у члану I (3) NYK). Прва је била тзв резерва реципроцитета, што је значило да се олакшани конвенцијски режим признања примењује само према одлукама које су донете у другим државама чланицама.

¹²⁹ Преузето са правне базе Paragraf lex 03.03.2016. год.

¹³⁰ Члан VII ст. 1 Њујоршке конвенције

¹³¹ А. Јакшић, Ibid. 465.

*Проширење броја чланица на 142 ова резерва је постала мање релевантна, а доношењем Закона о арбитражи је у потпуности престала да игра било какву улогу. Треба напоменути да израз „резерва реципроцитета“ нипошто није значио да се преко дипломатског реципроцитета успостављеног НУК тражило доказивање постојања некаквог фактичког реципроцитета у области признања страних арбитражних одлука. Друга резерва која је изгубила на важности јесте „комерцијална резерва“ – ратификацијом смо примену Конвенције ограничили само на признање страних одлука у материји коју сматрамо „трговинском“.*¹³²

---

¹³² Преузето са правне базе Paragraf lex 03.03.2016. год.

ЗАКЉУЧАК

Страна арбитражна одлука, према домаћем законодавству, је одлука коју је донео арбитражни суд са седиштем изван Републике Србије, као и одлука коју је донео арбитражни суд на територији наше земље ако је на поступак њеног доношења примењено страни право.

Државно-судска контрола стране арбитражне одлуке спроводи се кроз поступак њеног признања и извршења. У овим поступцима суд проверава да ли арбитражна одлука има сва законом прописана својства да би деловала на домаћој територији. О признању стране арбитражне одлуке суд може одлучити као главном питању у посебном поступку који се назива делибациони поступак или поступак егзекватуре, или као претходном питању у неком другом поступку, а најчешће је то извршни поступак.

Реални циљ највећег броја захтева за признање стране арбитражне одлуке је њено касније извршење. У пракси се најчешће тражи извршење на основу стране извршне исправе онда када је њоме позитивно решено о неком новчаном потраживању. Тако до потребе за спровођењем државно-судске контроле над страном арбитражном одлуком долази углавном на иницијативу странке у чију корист је донета арбитражна одлука и која има интерес да се арбитражна одлука спроведе на територији државе на којој супротна странка има имовину.

Имајући у виду све већи обим међународних пословних трансакција, експанзију арбитражног решавања спорова и растући значај арбитраже за нормално одвијање међународних пословних односа, можемо закључити да правилно спровођење државно-судске контроле над страним арбитражним одлукама има велики значај пре свега за домаће привредне субјекте који претендују да своје пословање шире изван граница домаће територије. Сигурност домаћег правног система, брзина и ефикасност у спровођењу судских поступака имају велики значај за могућност равноправног учешћа домаћих субјеката на светском тржишту.

Због тога је неопходно да наша земља настави да прати светске токове, како је то и до сада чинила доношењем посебног закона који регулише арбитражну материју и имплементирањем у тај закон норми Модел закона UNCITRAL-а. Актуелно законодавство ваља непрестано унапређивати и тежити приближавању европским и светским

стандардима. Како се на глобалном нивоу тежи делокализацији арбитраже и олакшању признања и извршења иностраних арбитражних одлука, на домаћим судовима је да се овом тренду прилагоде. Ипак, у поступку вршења контроле Република Србија, као и све друге земље, мора водити рачуна о интересима својих грађана и правних субјеката и заштитити свој правни интегритет. Због тога је неопходно пронаћи фину равнотежу између поједностављеног и убрзаног признања страних арбитражних одлука са једне стране, и очувања домаћег правног поретка, као и заштите права домаћих грађана и њихове имовине, са друге стране.

ЛИТЕРАТУРА

Књиге, зборници и стручни часописи

Беловић Јелена, *Промена Њујоршке конвенције о признању и извршењу страних арбитражних одлука*, Правни живот бр. 5-6/2010, година LIX, књига 537, стр. 107-116;

Бесаровић Мирко, *Признање и извршење иностраних арбитражних одлука*, Београд, 1959, Савремена администрација;

Bockstiegel Karl-Heinz, Kroll Stefan Michael, Nacimiento Patricia, *Arbitration in Germany, The Model Law in Practice*, Alphen aan den Rijn, 2007, Kluwer Law International;

Голдштајн Александар, Трива Синиша, *Међународна трговачка арбитража*, Загреб, 1987, Информатор;

Јакшић Александар, *Међународна трговинска арбитража*, Београд, 2003, Правни факултет Универзитета у Београду;

Јанићијевић Дејан, *Примена одредаба о условима за признање и извршење страних арбитражних одлука*; у: Ковачевић-Куштримовић Радмила (ур.), *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, Ниш, 2008, Правни факултет у Нишу, стр. 91-113;

Јанићијевић Дејан, *Арбитража*, Ниш, 2011, Центар за публикације Правног факултета у Нишу;

Кнежевић Гашо, *Поступак признања и извршења страних судских и арбитражних одлука*, Правни живот бр. 1/1990, година XXXX, књига 384, стр. 135-143

Кнежевић Гашо, *Припадност арбитражне одлуке и њен поништај*, Анали Правног факултета у Београду, бр. 2-3/1996, година XLIV, стр. 78-90;

Кнежевић Гашо, Павић Владимир, *Арбитража и АДР*, Београд, 2013, Правни факултет универзитета, Центар за издаваштво и информисање;

Lookofsky Joseph, Hertz Ketilbjorn, *Transnational Litigation and Commercial Arbitration, An Analysis of American, European, and International Law*, New York, 2004, Juris Publishing;

Мартиновић Драгица, *Признање и извршење страних арбитражних и судских одлука*, Правни живот, бр. 13/2007, година LVI, књига 513, стр. 783-791

Пак Милан, *Међународно приватно право*, Београд, 1986, Научна књига;

Paulsson Jan, *May or Must Under the New York Convention: An Exercise in Syntax and Linguistics*, *Arbitration International*, 1998, том 14, бр. 2, стр. 227-230;

Станивуковић Маја, Живковић Мирко, *Међународно приватно право, Општи део*, Београд,

2008, Службени гласник;

Шаркић Небојша, Николић Младен, Признање и извршење страних судских и арбитражних одлука, у: Ракић-Водинелић Весна, Кнежевић Гашо (ур.), *Liber Amicorum Добросав Митровић*, Београд, 2007, Спољнотрговинска арбитража при Привредној комори Србије, Правни факултет Универзитета UNION, ЈП „Службени гласник“, стр. 567-579;

Трајковић Миодраг, *Међународно арбитражно право*, Београд, 2000, Правни факултет Универзитета у Београду, Удружење правника Југославије;

Трива Синиша, *Грађанско парнично процесно право*, Загреб, 1983, Народне новине;

Varady Tibor, John J. Barcelo III, Arthur T. von Mehren, *International Commercial Arbitration, A Transnational Perspective*, 2003, West Group;

Вукославчевић Биљана, *Упоредни приказ поступка признања страних одлука у праву Црне Горе, Републике Србије и Сједињених америчких држава*, Страни правни живот, бр. 1/2011, стр. 271-287;

Правни извори и судска пракса

Закон о арбитражи, „Службени гласник РС“, бр. 46/2006;

Закон о извршењу и обезбеђењу, „Службени гласник РС“, бр. 106/2015;

Закон о парничном поступку РС, „Службени гласник РС“, бр. 72/2011, 49/2013 - одлука УС, 74/2013 - одлука УС и 55/2014;

Закон о ратификацији Конвенције о признању и извршењу иностраних арбитражних одлука, „Службени лист СФРЈ – Међународни уговори“, бр. 11/81;

Закон о уређењу судова РС, „Службени гласник РС“, бр. 116/2008, 104/2009, 101/2010, 31/2011 – др. закон, 78/2011 - др. закон, 101/2011, 101/2013, 106/2015, 40/2015 – др. закон и 13/2016;

Правно схватање одељења за привредне спорове Вишег привредног суда у Београду, заузето на седници од 09.07.1998. године, Pro INFO, часопис за примену прописа, праксу судова, органа управе и локалне самоуправе и правну науку, бр. 1/2002, стр. 9;

Решење Вишег трговинског суда, Пвж. 293/2007 од 09.05.2007. године, преузето са правне базе Paragraf lex 03.03.2016. год.

Решење Вишег трговинског суда, Пвж. 807/2008(1) од 29.12.2008. године, преузето са правне базе Paragraf lex 03.03.2016. год.

Решење Привредног апелационог суда, Пвж. 175/2010(2) од 25.03.2010. године, преузето са правне базе Paragraf lex 03.03.2016. год.

Решење Привредног апелационог суда, Пвж. 215/2011 од 16.03.2011. године, преузето са правне базе Paragraf lex 03.03.2016. год.

Решење Привредног апелационог суда, Пвж. 249/2013 од 27.03.2013. године, преузето са правне базе Paragraf lex 03.03.2016. год.

Устав Републике Србије, „Службени гласник РС“, бр. 98/2006;

Интернет извори

Протокол о арбитражним клаузулама (1923) – Сл. лист ФНРЈ, број 4/1959, доступно на: http://interarb.com/vl/g_pr1923, преузето. 14.03.2016. год.

Конвенција о признању и извршењу иностраних арбитражних одлука (1927) – Сл. Лист ФНРЈ – додатак, број 4/1959), доступно на: http://interarb.com/vl/g_co1927, преузето. 14.03.2016. год.

Њујоршка конвенција о признању и извршењу страних арбитражних одлука доступна на <http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/NY-conv/New-York-Convention-E.pdf>, преузето дана 15.03.2016. год.

Списак чланица Њујоршке конвенције
http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/arbitration/NYConvention_status.html,
преузето дана 15.03.2016. год.

Модел закон UNCITRAL-а са изменама из 2006. године
http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/ml-arb/07-86998_Ebook.pdf,
преузето дана 17.03.2016. год.

САЖЕТАК

Државно-судска контрола стране арбитражне одлуке

Предмет овог рада је контрола коју државни судови спроводе над страном арбитражном одлуком. Да би постала саставни део унутрашњег правног поретка, страна арбитражна одлука мора бити призната од стране државних судова, али само под условом да задовољава одређене критеријуме. Услови за признање и извршење уређени су домаћим законодавством, али и различитим билатералним и мултилатералним међународним конвенцијама. Најзначајнија међународна конвенција у овој области је Њујоршка конвенција о признању и извршењу страних арбитражних одлука из 1958. године (Њујоршка конвенција).

Користећи метод компарације и тумачења различитих правних извора, као и анализом појединих судских одлука, аутор настоји да у овом раду појасни појам стране арбитражне одлуке и контролу коју над њима спроводе државни судови и на тај начин допринесе разјашњењу бројних недоумица које се у поступку те контроле јављају.

Контрола националних судова над страном арбитражном одлуком треба да буде рестриктивна и да се концентрише на процесноправне недостатке. Изузетак од чисто процесноправне контроле је услов да страна арбитражна одлука не сме бити супротна домаћем јавном поретку, што суд проверава по службеној дужности. Највећи број судова уско тумачи термин јавни поредак, одбијајући признање само онда када би оно нашкодило основним принципима правде на којима се заснива домаћи правни систем.

Имајући у виду све значајнију улогу арбитраже у модерном корпоративном свету, веома је важно тежити даљем поједностављењу поступка признања и извршења страних арбитражних одлука, као и уједначавању и хармонизацији националних правних прописа који ову материју уређују.

Кључне речи: страна арбитражна одлука, контрола, признање и извршење.

National court review of the foreign arbitral award

The subject of this paper is the control of the foreign arbitral award performed by national courts. In order to become an integral part of the internal legal order, the foreign arbitral award must be recognized by national court, but only if certain criteria is fulfilled. This criteria is regulated by national law, and by different bilateral and multilateral international conventions. The most important multilateral convention in this field is the Convention on Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards of 1958. (The New York Convention).

Using the method of comparison and interpretation of different legal documents, and by analysing several court decisions, author tends to explain the term of the foreign arbitral award and the national court review carried over them, in order to contribute clarifying numerous dilemmas that may occur in the control process.

National court should enforce restrictive control, focused on arbitral award's procedural shortcomings. The only criteria that is not of procedural nature is foreign arbitral award's compatibility with the national public policy. This criteria must be considered *ex officio*. The term public policy is usually narrowly interpreted, so the recognition is rejected only if it could harm the fundamental principles of the internal legal order.

Bearing in mind the growing significance of arbitration in modern corporative environment, it is of great importance to further simplify foreign arbitral award's recognition and enforcement procedure, as well as to uniform and harmonize internal legal regulations considering this materia.

Key words: foreign arbitral award, control, recognition and enforcement.

БИОГРАФИЈА СТУДЕНТА

Невена Жикић рођена је 18.09.1989. год. у Нишу. Основну школу „Карађорђе“ у Горњем Матејевцу и гимназију „Бора Станковић“ у Нишу завршила је као носилац дипломе „Вук Караџић“. Дипломирала је на Правном факултету у Нишу школске 2013/2014 године са просечном оценом 9,15. Током студирања је била награђена стипендијом Града Ниша, стипендијом Републичке фондације за развој научног и уметничког подмлатка, као и стипендијом Фондације за студије наука и уметности чији је покровитељ Српска академија наука и уметности.

Мастер академске студије на Правном факултету у Нишу уписала је школске 2014/2015 године, на грађанско-правној ужој научној области. Испите на мастер студијама положила је са просечном оценом 9,66.

У октобру 2014. године уписана је у именик адвокатских приправника волонтера Адвокатске коморе у Нишу. Од тада волонтира у адвокатској канцеларији у Нишу.

**ИЗЈАВА О ИСТОВЕТНОСТИ
ШТАМПАНОГ И ЕЛЕКТРОНСКОГ ОБЛИКА МАСТЕР РАДА**

Име и презиме аутора мастер рада: Невена Жикић

Наслов мастер рада: Државно-судска контрола стране арбитражне одлуке

Ментор: Проф. др Дејан Јанићијевић

Изјављујем да је електронски облик мастер рада у pdf формату истоветан штампаном облику који сам предала Правном факултету Универзитета у Нишу.

У Нишу, _____

Потпис аутора

_____

ИЗЈАВА О АУТОРСТВУ И ОДОБРАВАЊУ ОБЈАВЉИВАЊА МАСТЕР РАДА

Изјављујем да мастер рад, под насловом Државно-судска контрола стране арбитражне одлуке, пријављен и одбрањен на Правном факултету Универзитета у Нишу:

- представља резултат сопственог истраживачког рада
- није у целини, нити у деловима с моје стране пријављиван за одбрану на другим факултетима или универзитетима;
- не крши ауторска права или интелектуалну својину других лица.

Дозвољавам да се овај мастер рад чува у библиотеци и објави на сајту Правног факултета Универзитета у Нишу.

Аутор мастер рада: Невена Жикић

У Нишу, _____

Потпис аутора

_____